



LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

En kvalitativ intervjustudie om socialsekreterares diskretion och barnets röst i barnavårdsärenden

Kajsa Paulsson Olsson

Masteruppsats SOAM21
Aktuell termin: VT26
Handledare: Håkan Johansson
Examinator: Lupita Svensson

Abstract

Author: Kajsa Paulsson Olsson

Title: A qualitative interview study of social workers' discretion and the child's voice in child welfare cases. [Translated title]

Supervisor: Håkan Johansson

Social workers in Swedish child welfare operate within a context where children's right to express their views is legally regulated, while professional decision-making often takes place in complex situations involving different perspectives and interests. The aim of this study was to explore how social workers describe their use of professional discretion in cases where children's and parents' wishes do not align, and how they work to ensure that the child's voice is given space and significance in the decision-making process. The method chosen for this study was qualitative semi-structured interviews with social workers working in child welfare. The empirical material was analyzed through thematic analysis. The theoretical framework consists of Lipsky's theory of street-level bureaucracy, Evans' perspective on professional discretion in welfare organizations, and Lundy's model for conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child.

The study found that professional discretion is not limited to the final decision, but is exercised throughout the process in which cases are structured, interpreted and made possible to justify. A central finding was that situations where children's and parents' wishes differ function as a specific point of tension, where the child's voice, parents' wishes, assessments of the child's best interests and organizational conditions must be handled simultaneously. Furthermore, the study shows that the child's voice does not automatically gain significance because the child has been heard. Rather, social workers actively create space for the child's voice, support the child's expression and work to ensure that the child's perspective is carried forward through documentation, feedback and professional reasoning. The study highlights the importance of understanding discretion not only as a general feature of child welfare work, but as a professional practice that becomes particularly significant when the child's voice must be interpreted, weighed and justified in relation to other wishes and conditions.

Keywords: professional discretion, street-level bureaucracy, child welfare, child participation, Article 12, the child's voice, social workers, decision-making.

Förord

Jag vill rikta ett varmt tack till de socialsekreterare som deltog i studien och delade med sig av sina erfarenheter. Jag vill även tacka min handledare för värdefull vägledning samt min familj för stöd och uppmuntran under skrivprocessen.

Innehåll

1. Bakgrund	5
1.1 Problemformulering	6
1.2 Syfte	7
1.3 Frågeställningar	7
2. Tidigare forskning	7
2.1 Professionell diskretion och beslutsfattandets praktik	8
2.2 Kunskapsanvändning och professionalitet	10
2.3 Barns delaktighet och artikel 12 i praktiken	11
2.4 Avvägningar mellan barnets och föräldrars vilja	13
2.5 Forskningslucka	14
3. Teori	14
3.1 Teoretisk utgångspunkt	14
3.2 Street-level bureaucracy	15
3.3 Professionell diskretion bortom street-level bureaucracy	17
3.4 Sammankoppling av de teoretiska perspektiven	21
4. Metod	21
4.1 Urval	22
4.2 Utformning av intervjuerna	23
4.3 Datainsamling	23
4.4 Analysmetod	24
4.5 Tillförlitlighet och överförbarhet	25
4.6 Forskningsetiska överväganden	28
5. Analys och resultat	29
5.1 Diskretion i ärenden där barns och föräldrars viljor inte överensstämmer	29
5.1.1 Diskretion som process när viljor inte överensstämmer	29
5.1.2 Diskretion som legitimering och genomförbar kompromiss	32
5.1.3 Trovärdighet och korrekthet i ärenden med skilda viljor	36
5.2 Barnets röst i beslutsprocessen	39
5.2.1 Skapa utrymme för och stödja barnets röst	39
5.2.2 Ge barnets röst betydelse i beslutsprocessen	44
5.3 Yrkeserfarenhetens betydelse för diskretion och barns delaktighet	47
5.3.1 Yrkeserfarenhet som utvecklar diskretionen	47
5.3.2 Yrkeserfarenhet som stärker diskretion i processer	50
5.3.3 Yrkeserfarenhet som legitimering	52
5.3.4 Yrkeserfarenhet, intuition och kontroll	54
6. Diskussion	57
7. Bilagor	63
7.1 Informationsbrev	63
7.2 Intervjuguide	64
8. Referenslista	65

1. Bakgrund

Beslutsfattande inom socialtjänstens barnavårdsärenden sker ofta i komplexa situationer där flera perspektiv och intressen måste hanteras samtidigt. Beslutsprocessen innebär att olika röster ska identifieras, förstås och omvandlas till ett beslutsunderlag som kan motiveras (Höjer, Forkby & Hultman, 2017).

Barns rätt att komma till tals har en tydlig grund i barnkonventionen, vilket i Sverige har stärkts genom att konventionen har blivit svensk lag 2020 (SFS 2018:1197).

Barnombudsmannen betonar att delaktighet förutsätter vissa praktiska villkor. Barnet behöver tillgång till begriplig information, former som är anpassade efter barnets förutsättningar samt en förståelse för vad som sker med det (Barnombudsmannen, 2025).

Artikel 12 i barnkonventionen fastslår att barn har rätt att uttrycka sina åsikter i alla frågor som berör dem, och att dessa åsikter ska tillmätas betydelse utifrån barnets ålder och mognad. Att inhämta barnets röst utgör en central del av beslutsunderlaget och är ofta en nödvändig förutsättning för att bedöma och beakta barnets bästa (Barnombudsmannen). Därmed aktualiserar artikel 12 frågor om hur barnets röst tas emot, förstås och tillmäts betydelse i beslutsprocessen. Samtidigt ger artikel 12 ett tydligt utrymme för professionell diskretion. Professionell diskretion avser det handlingsutrymme där socialsekreteraren tolkar regler och information, prioriterar samt motiverar avvägningar när riktlinjer inte ger ett entydigt svar i det enskilda ärendet (Lipsky, 2010; Evans, 2010).

Att avgöra när, hur och på vilket sätt ett barn bäst kan komma fram, vad som ska betraktas som barnets röst och hur denna ska vägas mot annan information är sällan entydigt.

Professionell diskretion utgör därför ett centralt begrepp för att förstå beslutsfattandets praktik. Inom socialsekreterarnas arbete måste generella normer och regler omsättas i praktisk handling i enskilda fall. Detta skapar ett handlingsutrymme där prioriteringar och avvägningar integreras i det dagliga arbetet (Lipsky, 2010). Diskretion handlar inte enbart om vilket beslut som fattas, utan även om hur ärenden görs beslutsbara och hur avvägningar formuleras så att de framstår som rimliga och legitima inom verksamhetens ramar (Evans, 2010).

När barns och föräldrars viljor inte överensstämmer blir diskretionen särskilt tydlig.

Socialsekreteraren måste då hantera frågor som rör barns beroendeställning och relationella villkor, samtidigt som barns röst ska ges utrymme och tas på allvar. Detta gör det särskilt viktigt att undersöka situationer där viljor skiljer sig åt. I dessa fall räcker det inte att socialsekreteraren samlar in barnets och föräldrarnas uppfattningar. Det krävs också en professionell bedömning av vad de olika viljorna uttrycker och vilken betydelse de ska ges.

Socialsekreteraren behöver samtidigt säkerställa att barnets röst inte försvagas av föräldrarnas

ställning, men också att barnets röst inte behandlas isolerat från barnets beroende, relationer, skyddsbehov och långsiktiga bästa. Lundy (2007) betonar att delaktighet inte kan reduceras till att barnet får en röst, utan det krävs även ett mottagande och en faktisk möjlighet till påverkan. I praktiken innebär detta att barnets röst ofta behöver tolkas och sättas i kontext för att kunna ges en tydlig plats i argumentationen. Hur barns röst fångas upp, ges status och görs relevanta i bedömningen är nära kopplat till hur professionell kunskap används i beslutsprocesser, där urval, tolkning och legitimering ofta sker i det praktiska arbetet (Wallander, 2022).

Studiens relevans grundas i att barnets rätt enligt artikel 12 inte enbart omfattar möjligheten att uttrycka sin åsikt, utan även vad som sker med barnets röst efter att den har framförts. I ärenden där barn och föräldrars viljor inte överensstämmer blir detta särskilt betydelsefullt. Ett barn kan ha fått möjlighet att uttrycka sin vilja och denna kan vara dokumenterad, men det innebär inte nödvändigtvis att barnets röst har fått genomslag i beslutet. Det är därför av vikt att undersöka hur socialsekreterare hanterar övergången från att barnet blir hört till att barnets röst faktiskt beaktas och tillmäts betydelse i beslutsprocessen.

1.1 Problemformulering

Barns rätt att komma till tals är tydligt reglerad genom Barnkonventionen, och barns åsikter ska beaktas i frågor som rör dem (Barnombudsmannen, 2025). Samtidigt visar forskning att barns röster inte alltid får det genomslag som avses i socialtjänstens utrednings- och beslutsprocesser (Höjer, Forkby & Hultman, 2017). Bedömningar av barnets bästa är dessutom inte automatiskt, utan kräver tolkning och avvägning, där barnets röst kan behöva relateras till barnets långsiktiga behov och skydd (Mattson 2019).

Beslutsfattande inom den sociala barnavården präglas av professionell diskretion som nämnts ovan, där socialsekreterare förväntas väga barnets och föräldrarnas viljor mot varandra inom ramen för juridiska krav och organisatoriska villkor (Ponnert 2019). När barnets och föräldrarnas viljor inte överensstämmer blir socialsekreterarens handlingsutrymme särskilt avgörande, eftersom det krävs att olika viljor hanteras samtidigt som artikel 12 beaktas för att säkerställa att barnets röst bibehåller sin betydelse i beslutsprocessen. Detta utgör en professionell utmaning eftersom socialsekreteraren måste beakta både barnets vilja och föräldrarnas, utan att bedömningen reduceras till ett ställningstagande för den ena parten. Istället bör de olika viljorna förstås som integrerade delar av ett mer omfattande beslutsunderlag.

Denna studie är relevant eftersom den belyser ett praktiskt och analytiskt dilemma inom socialtjänstens barnavårdsarbete. Barnets rätt att uttrycka sin åsikt är tydligt reglerad, men i praktiken är det ofta oklart hur denna ska tolkas, värderas och motiveras när den inte överensstämmer med föräldrarnas vilja. Det saknas närmare studier av hur socialsekreterare skapar utrymme för barnets röst i beslutsprocesser, hur barnets röst ges betydelse i beslutsunderlag samt hur professionella övervägande motiveras när olika viljor kräver avvägningar. Mot ovanstående bakgrund aktualiseras behovet av att undersöka hur professionell diskretion används i beslutsfattande och hur barns delaktighet formas i dessa processer.

1.2 Syfte

Syftet med studien är att undersöka hur socialsekreterare beskriver sina professionella avvägningar i ärenden där barns och föräldrars vilja inte överensstämmer, med särskilt fokus på hur de använder sin diskretion för att utföra krävda avvägningar. Studien syftar också till att belysa hur socialsekreterare arbetar för att säkerställa att barnets röst ges utrymme och betydelse i beslutsprocessen i enlighet med Barnkonventionen (SFS 2018:1197).

1.3 Frågeställningar

1. Hur beskriver socialsekreterare sin professionella diskretion när barns och föräldrars vilja skiljer sig åt och behöver vägas i ett beslut?
2. På vilket sätt arbetar socialsekreterare för att säkerställa att barnets röst ges utrymme och betydelse i beslutsprocessen?
3. Hur uppfattar socialsekreterare att deras yrkeserfarenhet påverkar användningen av diskretion och deras möjligheter att väga barns och föräldrars vilja mot varandra?

2. Tidigare forskning

Urvalet har huvudsakligen fokuserat på artiklar, forskningsrapporter och antologier samt böcker som belyser diskretion, barns delaktighet och professionella avvägningar inom socialtjänstens kontext. Litteratursökningens syfte var att identifiera texter som både gav en empirisk grund för studien och tydliggjorde den kunskapslucka som studien påvisar.

Avsnittet är tematiskt strukturerat kring tre områden, professionell diskretion och beslutsfattandets praktik i social barnavård, barns delaktighet och artikel 12 i praktiken, samt

situationer där diskretion och delaktighet prövas. Det inkluderade litteraturen utgörs av nordisk forskning om barnavårdsutredningar, bedömningar och beslut inom social barnavård. Urvalet baseras på en kombination av centrala arbeten inom området och studier som behandlar diskretion, kunskapsanvändning, barns delaktighet och barns rättigheter i praktiken. För att ge en överblick av relevant forskning för denna studie genomfördes en systematisk litteratursökning med hjälp av Google Scholar, Lunds universitets söktjänst Finn och Malmö universitets söktjänst Libsearch. Sökningen inleddes brett, där trunkering (*) användes för att inkludera olika böjningsformer och närliggande begrepp. Inledningsvis kombinerades ordet "barn" med trunkering med sökorden beslutsfattande, socialtjänst och diskretion i olika konstellationer. Samma tillvägagångssätt användes med ordet "beslut" för att identifiera relevanta texter utifrån studiens fokus. Under den bredare sökningen identifierades återkommande nyckelord från relevanta texter, vilket sedan användes för att avgränsa litteratursökningen. Detta ledde till begreppen *diskretion*, *barnperspektiv*, *barns rätt*, *socialt arbete*, *beslutsfattande*, *handläggning* och *socialtjänst*. För att ytterligare bredda sökningen genomfördes en sökning med motsvarande begrepp på engelska. Detta resulterade i sökorden *child perspective*, *decision-making*, *casework*, *child welfare*, *social work* och *discretion*. Dessa begrepp kombinerades på olika sätt för att identifiera den mest relevanta litteraturen.

2.1 Professionell diskretion och beslutsfattandets praktik

Östberg (2010) belyser hur utredningsarbetet utvecklas från anmälan till insats genom avgränsningar, prioriteringar och tolkningar av vad som betraktas som relevant information. Bedömningar formas därför i hög grad av hur utredningen struktureras, vilka uppgifter som samlas in, vilka perspektiv som inkluderas, hur risk och behov definieras, samt vilka alternativ som framstår som möjliga. I praktiken innebär detta att beslutsfattande även utgör ett arbete med att skapa ordning i komplexa situationer. Socialsekreteraren måste definiera ramarna för utredningen och klargöra vad som behöver undersökas. Utöver detta behöver socialsekreteraren också avgöra vad som utgör tillräckligt underlag.

Diskretion handlar om det handlingsutrymme som uppstår eftersom lagar och riktlinjer ger ramar, men sällan entydiga svar i det enskilda ärendet. Diskretion utgör därför en nödvändig del av arbetet när socialsekreterare måste prioritera och avväga under osäkerhet och ansvar (Wallander och Molander, 2014). Osäkerhet innebär att underlaget i ett enskilt ärende är ofullständigt eller motstridigt, vilket medför att konsekvenserna av olika åtgärder inte kan förutses med säkerhet. Ansvar innebär att socialsekreteraren måste fatta och motivera dessa

tolkningar inom lagens och organisationens ramar, eftersom besluten kan få betydande konsekvenser och bli föremål för efterhandsgranskning. Det är därför avgörande att förstå var i processen diskretion utövas (Wallander och Molander, 2014). Wallander och Molander (2014) tydliggör att diskretion kan förstås som flera sammanflätade dimensioner. Dessa uppstår inte enbart i slutskedet när ett beslut formuleras, utan även i de steg där socialsekreteraren lägger fram argumentation och bedömningsgrunder. Exempelvis kan diskretion ligga i hur problemet formuleras, vilka risker som prioriteras, hur barnets situation tolkas, vilka professionella normer som aktiveras och hur olika uppgifter integreras och kan motivera åtgärder. Detta perspektiv tydliggör att diskretion ofta utövas tidigt i processen. Höjer, Forkby och Hultman (2017) visar att beslutsfattande påverkas av systemets struktur. Detta handlar om vilka aktörer som har mandat, vilka krav som ställs på underlag, ansvarsfördelning och relevanta expertis. Det påverkar rättssäkerhet och likvärdighet, då liknande ärenden kan hanteras olika beroende på de omgivande strukturerna. Organisatoriska villkor kan skapa spänning mellan individuellt och situationsanpassat arbete och kravet på rutiner, tidsramar och dokumentationskrav som syftar till enhetlighet och kontroll. Diskretion blir ett verktyg för att förena verksamhetens krav med ärendets komplexitet.

Nyare forskning av Mesinovic Klecina, Olin och Alstam (2024) visar att beslutsfattande formas genom konkreta interaktioner med kollegor, chefer, föräldrar och barn. Denna process innebär att socialsekreteraren genom kontinuerliga samtal och avstämningar förhandlar fram en gemensam förståelse av ärendet samt identifierar rimliga åtgärder. Kollegors och chefers bedömningar, liksom föräldrars och barns vilja, används som underlag och bekräftelse för beslutets riktning. Beslutsfattande formas även av utvecklingen i en praktik där professionella måste hantera osäkerhet och samtidigt producera beslut som uppfattas som rättssäkra och genomförbara. Ett bidrag är att de tydliggör att beslut är socialt situerade. Det som bedöms som riskfyllt eller genomförbart påverkas av sammanhanget och de organisatoriska villkoren för arbetet (Mesinovic Klecina, Olin och Alstam, 2024). Ur detta perspektiv blir dokumentation och motivering centrala delar av beslutsprocessen eftersom de utgör arenor där professionellas bedömningar görs granskningsbara och legitima. Detta både inom organisationen och gentemot berörda parter.

Forskningen visar att professionell diskretion inom social barnavård är ett praktiskt arbete där socialsekreterare gradvis gör olika steg. De gör ärenden bedömningsbara genom val och avgränsningar. Socialsekreterarna påverkas av organisatoriska villkor som formar vad som är möjligt och legitimt, samt producerar ett dokumenterbart underlag som motiverar beslut.

(Östberg, 2010; Wallander & Molander, 2014; Höjer, Forkby & Hultman, 2017; Mesinovic Klecina, Olin & Alstam, 2024).

2.2 Kunskapsanvändning och professionalitet

Avby, Nilsen och Ellström (2015) visar att kunskapsanvändning i socialt arbete ofta är vardagsnära och situerad. Professionella integrerar formell kunskap, såsom riktlinjer och forskning med erfarenhetsbaserad kunskap, kollegiala resonemang och lokala rutiner. Detta innebär att bedömningar inte enbart tillämpas, utan konstrueras i praktiken genom att olika kunskapsformer kombineras och prövas mot den aktuella beslutsprocessen. Ur detta perspektiv utgör professionellt omdöme ett integrerande arbete där socialsekreteraren översätter generella krav och kunskapsstöd till det enskilda ärendet. Detta sker genom att socialsekreteraren tolkar riktlinjer och lagkrav i relation till ärendets specifika omständigheter. De väljer vilka uppgifter som ska ges tyngd, väger dem mot varandra och formulerar en bedömning och motivering som både passar den lokala situationen, samt uppfyller kraven på dokumentation och rättssäkerhet. Denna situerade kunskapsanvändning är nära kopplad till legitimitetsfrågan. Detta då bedömningen måste framstå som rimlig för såväl socialsekreteraren som för kollegor, chefer, domstolar och andra berörda parter (Avby, Nilsen och Ellström, 2015; Wallander, 2022).

Wallander (2022) utvecklar förståelsen av omdömesarbetet genom att belysa samspelet mellan implicit och explicit kunskap i professionella bedömningar. Explicit kunskap är lätt att formulera som lagstiftning och riktlinjer, medan implicit kunskap är erfarenhetsbaserad och svår att uttrycka, som hur socialsekreterare tolkar situationer. Många bedömningar bygger på denna implicit kunskap, särskilt i barnavårdsärenden där komplexa beslut ska motiveras tydligt och sakligt. Detta visar vilka kunskapsformer som stödjer slutsatser och hur de omvandlas till argumentation i utredningar och beslut.

Enligt Sjögren (2018) är relationen central i klientarbetet, där förtroende och samspel möjliggör informationsinhämtning och bättre bedömning. Samtidigt kräver myndighetsrollen att socialsekreteraren behåller kontroll och ibland står i situationer med motstridiga viljor. Detta innebär att professionalitet blir dubbelt eftersom relationen är nödvändig för förståelse och förändring, men också påverkas av maktförhållanden, vilket påverkar kommunikation och tolkning. Petersén och Bennich (2025) visar att nyexaminerade socialarbetares erfarenheter präglas av spänningen mellan professionella ideal, organisatoriska krav och praktiskt handlingsutrymme. Trots vilja att arbeta relations- och behovsinriktat måste de följa rutiner,

tidsramar, dokumentation och beslut, vilket begränsar möjlighet till insatser. De understryker att professionalitet inte bara är en individuell egenskap, utan formas också av organisationens villkor och förväntningar på vad som utgör god praktik.

Forskningen visar att socialsekreterare ständigt balanserar mellan standardisering och professionell bedömning, förtroende och kontroll och krav på motivering (Avby, Nilsen och Ellström, 2015; Sjögren, 2018; Wallander, 2022; Petersén och Bennich, 2025). Denna balans är central för studien, då den påverkar hur barns röst kan användas i bedömningen och hur barns delaktighet möjliggörs eller begränsas (Sjögren, 2018; Wallander, 2022). När barns och föräldrars vilja inte överensstämmer, blir detta tydligt. Socialsekreteraren måste inte bara samla in barnets röst utan också avgöra dess förståelse, status som kunskap och hur den kan motiveras i relation till andra uppgifter och rättssäkerhetskrav (Wallander, 2022; Avby, Nilsen och Ellström, 2015).

2.3 Barns delaktighet och artikel 12 i praktiken

Bergnehr (2019) utgör en viktig utgångspunkt genom att särskilja på tre begrepp som ofta förväxlas men som representerar olika sätt att förstå barns delaktighet inom social barnavård. Begreppet barnperspektiv avser vuxnas försök att tillgodose barnets bästa, där vuxna definierar relevans och formulerar behov. Barnets perspektiv fokuserar på barnets egna erfarenheter och tolkningar, där barnets egna röst utgör grunden för förståelsen. Barns aktörskap betonar att barnet inte bara hörs utan också kan påverka genom handlingar och uttryck, inklusive tystnad och motstånd (Bergnehr, 2019). Detta visar skillnaden mellan delaktighet som närvaro och som inflytande, och skärper fokus på dess faktiska konsekvenser i utredningar och beslut.

Larsson och Hultman (2019) visar att barns delaktighet är självklar genom att normer och styrdokument definierar den som ett grundläggande inslag i utredning och beslut, inklusive krav på att barnet ska informeras och att barnets röst ska beaktas. Delaktighet är en etablerad princip på policynivå, men i praktiken kräver det tolkning av hur det ska genomföras i varje ärende. Detta gör att socialsekreterare måste avgöra vad som utgör tillräcklig delaktighet och hur barns röst ska samlas in och användas i beslutsprocessen. Det innebär att delaktighet är ett område där kvalitativa bedömningar behövs. Det ses exempelvis genom hur samtal anpassas och barnets röst förstås i kontext. Larsson och Hultman (2019) förklarar också varför barn kan synas i utredningar utan att deras röst får genomslag. Om barnets röst isoleras eller styrs av

vuxnas uppgifter kan dess betydelse förloras. Det är därför viktigt att undersöka inte bara om barnet har fått uttrycka sig, utan även hur barnets röst påverkar beslutet.

Hansen, Gerdts och Andresen (2023) visar att barns medverkan ibland reduceras till en procedur där barnet fått säga sitt, men den centrala frågan är om barnets röst faktiskt påverkar beslut. De visar att barns ålder ofta avgör hur mycket vikt som tillmätts deras röst, vilket kan leda till standardisering där barns delaktighet avgörs mer av åldersföreställningar än av en individuell prövning av mognad och situation. Studien tydliggör även att delaktighet blir sårbar när barnet inte vill eller kan uttrycka sig, eftersom den ofta baseras på att barnet uttrycker sin röst i samtal. Om barnet undviker eller saknar förmåga att formulera sig, riskerar barnets röst att ersättas av vuxnas tolkningar vilket kan minska deras inflytande. I sådana fall är dokumentation och professionellas tolkningar avgörande. Det finns en risk att barnets röst bara dokumenteras som information istället för att påverka beslut, vilket betyder att delaktighet inte bara handlar om att höra barnet, utan även om hur socialsekreteraren hanterar tystnad och osäkerhet, utan att barnets röst försvinner från beslutsprocessen (Hansen, Gerdts och Andresen, 2023).

Studier visar att införandet av konventionen höjer kraven på att synliggöra och motivera barns rättigheter, men tolknings- och metodfrågor skapar osäkerhet om hur barns röst ska inhämtas, hur metoder ska anpassas för olika situationer och hur barnets bästa vägs mot andra rättsliga krav. Detta kräver tolkning och anpassning i varje enskilt fall (Gustafsson och Linderfalk, 2025; Ponnert och Sonander, 2019 ; Mattson, 2019). Det är avgörande i praktiken eftersom delaktighet måste kunna motiveras och dokumenteras, särskilt vid avvägningar mellan barns röst och andra aktörers uppgifter.

Swärd (2020) konkretiserar artikel 12 i socialtjänstens praktik genom att framhålla delaktighet som en process snarare än ett enskilt moment. Delaktighet beskrivs som något som kräver information och begriplighet, genomtänkta samtalsformer, dokumentation som återger både barnets röst och hur den har beaktats, samt återkoppling och anpassning till barns olika förutsättningar. Inom denna förståelse blir delaktighet en kvalitetsfråga i utredningsarbetet. Det som är avgörande är inte enbart att barnet har blivit tillfrågat, utan att socialtjänsten kan redovisa hur delaktigheten har genomförts och vilken betydelse den haft för bedömning och beslut.

Sammanfattningsvis visar forskningen att barns delaktighet i social barnavård bör förstås genom olika nivåer. Begreppslig tydlighet kring innebörden av barnets röst och aktörskap. Praktiska villkor och arbetssätt som avgör om delaktighet blir likvärdig och meningsfull. Samt rättsliga krav på att barnets röst inte enbart hörs utan även ges motiverad betydelse i

beslutsprocessen (Bergnehr, 2019; Larsson och Hultman, 2019; Hansen, Gerds och Andresen, 2023; Singer, 2022; Swärd, 2020). Detta utgör en central utgångspunkt för föreliggande studie, då det belyser det moment som ofta skapar otydlighet i praktiken. Övergången från att barnet får komma till tals till att barnets röst faktiskt integreras i bedömning och beslut.

2.4 Avvägningar mellan barnets och föräldrars vilja

Östberg (2010) belyser hur vad som definieras som behov och relevanta uppgifter påverkar vilka viljor som framstår som möjliga att tillmötesgå. Ur detta perspektiv utgör avvägningarna mellan viljor inte enbart en motsättning mellan dem, utan är en del av ärendets konstruktion. Genom vilka frågor som ställs, vilka uppgifter som ges mer utrymme och vilka tolkningar som gör att barnets röst framstår som förenlig eller oförenlig med barnets bästa. Höjer, Forkby och Hultman (2017) visar vidare att beslutens utformning och legitimitet påverkas av hur beslutsfattandet organiseras och vilka underlag som efterfrågas. När ansvar fördelas mellan olika nivåer och aktörer. När vissa typer av underlag ges särskild betydelse påverkar detta också hur barns och föräldrars viljor ges utrymme i praktiken. Därmed måste avvägningar mellan viljor förstås som processer som sker både i den professionella bedömningen och inom de organisatoriska ramar som avgör vad som är möjligt att genomföra.

Larsson och Hultman (2019) visar att barn kan synas i utredningar utan att deras röst får genomslag i beslutsprocessen. Detta innebär att barnet kan vara formellt närvarande i utredningen, exempelvis genom ett avsnitt med barnets uttalanden. Dessa uppgifter får dock inte avgörande betydelse vid definition och prioriteringar. Detta eftersom vuxnas uppgifter, etablerade riskbedömningar och organisatoriska rutiner i praktiken styr bedömningens riktning. Medan Hansen, Gerds och Andresen (2023) påvisar att barns medverkan ibland reduceras till en formalitet, där barnet har fått uttrycka sig men där det inte tydliggörs hur detta påverkat beslut och motivering. I ärenden där viljor inte överensstämmer ökar kravet på transparens. Om socialsekreteraren bedömer att barnets röst inte kan följas, måste det framgå vilka avvägningar som ligger bakom, hur den har beaktats och varför andra hänsyn väger tyngre. Detsamma gäller även om barnets röst ges stor betydelse.

Mesinovic Klecina, Olin och Alstam (2024) visar hur socialsekreterare i praktiken arbetar för att skapa förståelse för beslut, förhandla om problem och producera underlag som bär ansvar och granskning. Detta innebär att avvägningen mellan barns och föräldrars viljor ofta handlar

om att möjliggöra en lösning. Att hantera och upprätthålla en legitim beslutsgång. Avvägningar mellan barnets och föräldrars vilja är en central punkt där diskretion och delaktighet möts. Socialsekreteraren behöver fånga barnets röst på ett meningsfullt sätt och motivera beslutet rättssäkert och begripligt (Singer, 2022; Larsson och Hultman, 2019; Mesinovic Klecina, Olin och Alstam, 2024).

2.5 Forskningslucka

Tidigare forskning har identifierat barns delaktighet och professionell diskretion som centrala frågor inom socialtjänstens barnavårdsarbete. Studier har bland annat visat hur socialsekreterare gör bedömningar under osäkerhet, hur organisatoriska villkor påverkar beslutsfattande samt hur barns röster riskerar att försvagas i utrednings- och beslutsprocesser (Östberg, 2010; Höjer, Forkby & Hultman, 2017; Larsson & Hultman, 2019; Hansen, Gerdt & Andresen, 2023). Det finns således etablerad kunskap om att barns delaktighet kan begränsas i praktiken och att socialsekreterare utövar professionellt handlingsutrymme i komplexa ärenden.

Däremot är det mindre utforskat hur dessa två frågor samverkar i konkreta avvägningssituationer, särskilt när barn och föräldrars viljor inte överensstämmer. Forskning visar att barnets röst kan dokumenteras utan att det tydligt framgår hur den påverkar beslutet. Det saknas dock kunskap om hur socialsekreterare själva beskriver det professionella arbetet med att tolka, väga och motivera barnets röst i relation till föräldrars vilja och bedömningen av barnets bästa. Denna studie ställer sig i detta mellanrum, mellan barnets formella rätt att komma till tals och socialsekreterarens praktiska användning av diskretion.

Studiens kunskapsbidrag är att undersöka hur socialsekreterare beskriver användningen av professionell diskretion i ärenden där barn och föräldrars viljor inte överensstämmer. Vidare analyseras hur socialsekreterare i dessa avvägningar beaktar barnets rätt enligt artikel 12, genom att barnets röst blir hörd, beaktad och ges betydelse i beslutsprocessen.

3. Teori

3.1 Teoretisk utgångspunkt

Diskretion utgör det centrala analytiska begreppet i denna studie, då undersökningen fokuserar på hur socialsekreterare använder sitt professionella handlingsutrymme i ärenden där barns och föräldrars viljor inte överensstämmer. Diskretionsteorin används för att analysera socialsekreterarnas agerande, särskilt hur de tolkar information, prioriterar mellan

olika avvägningar, hanterar viljor som inte överensstämmer och motiverar sina bedömningar i beslutsprocessen.

Lipskys teori om street-level bureaucracy används för att belysa varför detta handlingsutrymme uppstår i socialsekreterarnas arbete och hur det formas av arbetsvillkor. Detta blir särskilt relevant vid analys av hur socialsekreterare prioriterar och gör ärenden bedömningsbara under olika förutsättningar (Lipsky, 2010). Evans perspektiv används för att analysera hur detta handlingsutrymme praktiskt utövas och legitimeras inom organisationen, exempelvis genom kollegial prövning, chefslinjer, dokumentation och argumentation som bidrar till att göra bedömningar hållbara och legitima (Evans, 2010).

För att analysera hur barnets röst hanteras inom ramen för arbetet med diskretion används Lundys (2007) delaktighetsmodell som ett kompletterande barnrättsligt analysverktyg. Modellen fungerar inte som ett alternativ till diskretionsteorin, utan preciserar hur artikel 12 kan tillämpas i praktiken. Analysen av barns delaktighet utgår från delaktighetsmodellen, med särskilt fokus på om barnet ges möjlighet att uttrycka sig, får stöd i att formulera sin röst, har en mottagare samt vilken betydelse rösten får i beslutsprocessen (Lundy, 2007).

Diskretionsteorin används därför för att förstå socialsekreterarnas professionella avvägningar och handlingsutrymme, medan delaktighetsmodellen undersöker hur barnets röst hanteras inom dessa avvägningar. Tillsammans möjliggör perspektiven en analys av både hur socialsekreterare använder sin diskretion när barns och föräldrars viljor inte överensstämmer, samt hur de beaktar barnets rätt enligt artikel 12 genom att ge barnets röst utrymme.

3.2 Street-level bureaucracy

Lipskys (2010) utgångspunkt är att socialsekreterare både möter medborgare direkt och samtidigt förväntas omsätta politiska och rättsliga ambitioner i konkreta beslut.

Socialsekreterarnas arbete beskrivs: "Public service workers who interact directly with citizens in the course of their jobs, and who have substantial discretion in the execution of their work are called street-level bureaucrats" (Lipsky, 2010, s. 3). En central del är att det i den vardagliga omsättningen inte handlar om en mekanisk tillämpning utan om ett professionellt arbete. Det är där bedömningar och rutiner skapar det praktiska innehållet i policy och regelverk. Detta är särskilt relevant eftersom barnrättsliga principer inte är självförklarande. De måste göras relevanta och beslutbara genom socialsekreterarens arbete med motivering.

Diskretion utgör därför studiens huvudsakliga begrepp och används för att förstå socialsekreterares beskrivningar av sitt arbete. Enligt Lipsky (2010) är diskretion inte ett undantag från regeln utan en strukturell nödvändighet i situationer där mål är delvis otydliga, situationer komplexa och kräver tolkning. Detta kan förankras i beskrivningen: “street-level bureaucrats characteristically have a great deal of discretion in determining the nature, amount, and quality of benefits and sanctions provided by their agencies” (Lipsky, 2010, s. 13). Diskretion används här för att synliggöra hur socialsekreterare beskriver tolkningen av barnets röst, valet av vilka aspekter som ska ges tyngd, samt formuleringen av professionella och institutionellt legitima motiveringar i beslutsprocesser. Fokus ligger inte på vilket beslut som fattas utan på resonemanget och arbetet som föregår beslutet. Diskretion förstås här som något som påverkar hur ärendet avgränsas och vilka uppgifter som görs relevanta.

Enligt Lipsky (2010) utgör inadequate resources och coping mechanisms grunden för diskretionens möjligheter och utformning. Inadequate resources beskrivs som följande: “street-level bureaucrats work with relatively high degrees of uncertainty because of the complexity of the subject matter and the frequency or rapidity with which decisions have to be made” (Lipsky, 2010, s. 29). Detta tydliggör att resursproblemet inte enbart handlar om ekonomi, utan även om tid, information och möjligheten att hantera komplexa bedömningar under praktiska begränsningar. Coping mechanisms är de strategier som socialsekreterare utvecklar för att hantera arbetets krav. Han beskriver hur dessa strategier kan innebära att komplexa situationer görs hanterbara genom kategorisering och avgränsning. Han skriver att: “the imperatives of processing people into the correct categories tend to overwhelm both professional obligations to treat the whole person and the recognition that responding to clients in narrowly defined areas is likely to miss important dimensions of the presenting problem” (Lipsky, 2010, s. 76). Här förstås coping mechanisms som sätt att göra arbetet hanterbart när socialsekreteraren behöver prioritera eller avgränsa vad som är möjligt att göra inom ramen för arbetet. Det innebär att de inte enbart förstås som individuella strategier, utan som praktiker som kan påverka vilka delar av ett ärende som blir möjliga att väga in i beslut. Dessa begrepp används för att förstå hur arbetsvillkor kan strukturera arbetssätt. De används för att tolka hur olika villkor påverkar vad socialsekreterare beskriver som möjligt att göra i situationer där viljor inte överensstämmer.

Ambiguous goals är ytterligare ett relevant begrepp för analysen. Det används för att förstå socialsekreterares avvägningar mellan parter. Socialsekreterarnas arbete präglas ofta av flera samtidigt giltiga krav som inte alltid kan uppfyllas fullt ut (Lipsky, 2010). Han skriver: “the goals of public service agencies tend to be ambiguous, vague, or conflicting” (Lipsky, 2010,

s. 40). Begreppet möjliggör en analys av hur socialsekreterare beskriver att de navigerar mellan barnrättsliga ambitioner och organisatoriska förväntningar. Detta innebär att tolka hur socialsekreterare resonerar kring behovet av att göra avvägningar eller väga olika krav i ärendet.

Fokus är på hur socialsekreterare beskriver sitt handlingsutrymme och resonerar kring hur barns röst görs relevant och betydelsefull i beslutsprocessen. Teorin bidrar till att koppla studiens syfte och frågeställningar till en förståelse av hur professionella bedömningar formas i vardagspraktiken (Lipsky, 2010). Mer specifikt används teorin för att förstå varför socialsekreterare behöver göra prioriteringar och tolkningar när barnets och föräldrarnas viljor inte överensstämmer. Användningen av teorin kräver dock kritisk medvetenhet, eftersom det finns en risk att strukturella villkor blir den dominerande förklaringen och därmed osynliggör socialsekreterares aktiva professionsutövning, det vill säga hur de tolkar och hanterar krav genom egna avvägningar och strategier (Lipsky, 2010). I denna studie används teorin främst som en ram för att förstå villkoren för handlingsutrymmet, medan analysen utgår från socialsekreterarnas egna beskrivningar av sitt arbete. Strukturella villkor tolkas därmed som en förklaring till varför vissa arbetssätt framträder och varierar (Lipsky, 2010). Teorin används således inte för att förklara enskilda beslut, utan för att tolka hur villkor skapar behov av prioriteringar och tolkningar i arbetet.

3.3 Professionell diskretion bortom street-level bureaucracy

Evans (2010) används för att fördjupa förståelsen av professionell diskretion inom välfärdsorganisationer. Medan Lipsky (2010) synliggör varför handlingsutrymme uppstår i frontlinjearbete, bidrar Evans (2010) med en mer professionsnära förståelse av hur diskretion formas i relation till organisation, chefskap, kollegiala sammanhang och professionella normer. Hans utgångspunkt är att professionell diskretion inte enbart kan förstås som en individuell frihet hos den enskilda socialsekreteraren, utan som något som formas i det organisatoriska sammanhang där arbetet utförs (Evans, 2010).

Lipskys teori utvecklas och problematiseras genom att visa att street-level bureaucracy inte bara handlar om offentlig förvaltning och regelstyrning, utan också om professionellt arbete. Han framhåller att “the everyday world of public service involves conflicting priorities, cost concerns and inadequate resources” (Evans, 2010, s. 16). Detta är relevant för studien eftersom socialsekreterares bedömningar inte görs i ett neutralt eller fritt utrymme, utan i en praktik där flera krav behöver hanteras samtidigt. I ärenden där barns och föräldrars viljor inte

överensstämmer kan dessa villkor bli särskilt tydliga, eftersom socialsekreteraren behöver väga barnets röst mot föräldrars vilja.

Evans (2010) betonar att diskretion inte endast uppstår på grund av otydliga regler eller målkonflikter, utan också därför att välfärdspolitik ofta behöver göras praktiskt användbar i det konkreta arbetet. Han menar att policy sällan är så detaljerad att den direkt kan lösa enskilda ärenden, utan att professionella behöver omsätta och utveckla den i praktiken (Evans, 2010). I denna studie används detta för att förstå hur socialsekreterare inte enbart tillämpar regler, utan också tolkar vad regler och principer innebär i situationer med olika viljor.

Diskretion blir därmed inte bara en fråga om att välja mellan givna alternativ, utan om att skapa en professionellt hållbar bedömning i ett komplext ärende.

En viktig skillnad mellan Lipsky och Evans är att Evans tydligare lyfter fram professionens och organisationens betydelse för hur diskretion används. Evans (2010) kritiserar en alltför generell förståelse av street-level bureaucrats och menar att det finns skäl att uppmärksamma skillnader mellan olika professionella normer och organisatoriska sammanhang. Det innebär att socialsekreterares diskretion bör förstås som ett professionellt handlingsutrymme som formas av socialt arbete som yrkespraktik. Här är det centralt eftersom socialsekreterarnas avvägningar inte bara handlar om att hantera regler och resurser, utan också om att agera på ett sätt som uppfattas som professionellt och rättssäkert.

Evans (2010) visar också att relationen mellan professionella och chefer är viktig för att förstå diskretion. Chefer och organisatoriska styrformer kan både begränsa och möjliggöra professionellt handlingsutrymme. Diskretion är därför något som förhandlas och formas genom organisatoriska relationer (Evans, 2010). I denna studie används detta för att analysera hur socialsekreterare beskriver att deras bedömningar behöver förankras och göras legitima inom organisationen. Detta eftersom socialsekreteraren då behöver kunna visa varför en viss vilja ges större eller mindre betydelse.

Socialsekreteraren har ett handlingsutrymme, men detta handlingsutrymme är inte obegränsat. Det behöver användas på ett sätt som kan motiveras. Evans (2010) används därför för att analysera hur socialsekreterare legitimerar sina avvägningar. Det innebär att fokus riktas mot hur socialsekreterare beskriver att de skapar professionellt hållbara bedömningar i situationer där olika viljor, rättigheter och organisatoriska villkor behöver hanteras samtidigt. Diskretion blir inte endast ett uttryck för individuell bedömning, utan ett arbete med att göra avvägningen professionellt begriplig och legitim.

Sammantaget används Evans teori för att komplettera Lipskys förståelse av street-level bureaucracy. Lipsky (2010) hjälper till att förstå varför diskretion uppstår i frontlinjearbetet,

medan Evans fördjupar förståelsen av hur diskretion formas och legitimeras inom professionella och organisatoriska sammanhang. Evans (2010) används därför för att analysera hur socialsekreterare gör sina bedömningar professionellt hållbara när barns och föräldrars viljor inte överensstämmer, och hur deras handlingsutrymme både möjliggörs och begränsas av organisationens ramar. Detta gör Evans särskilt relevant för att förstå diskretion som mer än ett individuellt val.

3.3 Delaktighetsmodell för barns röst i beslutsprocessen

För att analysera hur socialsekreterare arbetar med att ge barnets röst utrymme och betydelse används Lundy (2007) delaktighetsmodell för att identifiera kärnan i artikel 12 från barnkonventionen. Hon menar att den ofta reduceras till förenklade uttryck, vilket riskerar att förminska rättighetens fulla innebörd. Detta uttrycks genom att framhålla att: "Article 12 has two key elements: (i) the right to express a view, and (ii) the right to have the view given due weight" (Lundy, 2007, s. 931). Hennes huvudpoäng är att "voice" inte är tillräckligt för att barns röst ska tas emot och få verklig betydelse i beslutsprocesser. Det innebär att det inte bara handlar om att barnet ska få uttrycka sig, utan också om att barnets röst ska tas emot och tillmätas betydelse. Den används här eftersom den erbjuder ett konkret sätt för att analysera skillnaden mellan att barnet har uttryckt sig och att barnets röst faktiskt påverkar bedömning och beslut. Detta eftersom fokus inte enbart ligger på huruvida barnet får komma till tals, utan även på hur barnets röst hanteras när den vägs mot föräldrars vilja och andra professionella överväganden. Således används den inte isolerat, utan i relation till forskning som visar att barns delaktighet kan vara formellt synlig utan att barnets röst nödvändigtvis får genomslag i bedömning och beslut (Larsson & Hultman, 2019; Hansen, Gerds & Andresen, 2023). Modellen består av fyra delar: space, voice, audience och influence. Lundy (2007) beskriver modellen som ett sätt att tydliggöra artikel 12:s fulla innebörd och skriver att: "the successful implementation of Article 12 requires consideration of the implications of four separate factors: Space, Voice, Audience and Influence" (Lundy, 2007, s. 932). Dessa delar erbjuder ett sätt att förstå delaktighet som en process där barnet först behöver ges möjlighet och stöd att uttrycka sig, och där barnets röst därefter behöver lyssnas till och ges betydelse (Lundy, 2007).

"Space" innebär att barnet ska ges ett verkligt utrymme att uttrycka sin vilja och att vuxna har en skyldighet att skapa möjligheter för detta, samt att barnets röst inte ska tas emot slumpmässigt (Lundy, 2007). Hon utvecklar detta genom att betona vad meningsfull delaktighet förutsätter: "the creation of an opportunity for involvement- a space in which

children are encouraged to express their views” (Lundy, 2007, s. 933). Detta eftersom delaktighet förutsätter att barnet ges ett planerat och tryggt utrymme att uttrycka sig. Det leder till att möjligheten att komma till tals inte blir beroende av tillfälligheter eller organisatoriska omständigheter.

“Voice” innebär att barnet inte endast ska ges utrymme, utan även erhålla stöd för att uttrycka sig. Voice beskrivs som: “Children must be facilitated to express their views” (Lundy, 2007, s. 933). Det innebär att barns rätt att uttrycka sig inte kan förstås som något som enbart finns formellt, utan som något som kan kräva stöd, information, tid och anpassade former. Hon betonar också att barns rätt att uttrycka sina åsikter inte är beroende av att barnet kan uttrycka en mogen uppfattning, utan av att barnet kan forma en åsikt: “Children’s right to express their views is not dependent upon their capacity to express a mature view; it is dependent only on their ability to form a view, mature or not” (Lundy, 2007, s. 935). “Voice” används för att analysera hur socialsekreterare beskriver arbetet med att stödja barnets uttryck och anpassning efter barnets ålder och mognad.

“Audience” innebär att barnets röst måste ha en mottagare och att någon faktiskt ska lyssna till det barnet uttrycker. Hon beskriver audience som: “children have a right to have their views listened to (not just heard) by those involved in the decision-making processes” (Lundy, 2007, s. 936). Detta är viktigt eftersom barns delaktighet annars riskerar att stanna vid att barnet har fått prata, utan att det blir tydligt vem som tar emot rösten eller hur den används vidare. “Audience” används för att analysera hur socialsekreterare beskriver att barnets röst tas emot och förs vidare i beslutsprocessen.

Slutligen innebär “influence” att barns röst ska ges betydelse utifrån ålder och mognad, samt att det ska råda transparens kring hur barns röst har beaktats i besluten (Lundy, 2007).

Influence lyfts fram enligt: “The view must be acted upon, as appropriate” (Lundy, 2007, s. 933). Hon framhåller också att det inte är tillräckligt att vuxna verkar lyssna, eftersom: “appearing to ‘listen’ to children is relatively unchallenging; giving due weight to their views requires real change” (Lundy, 2007, s. 937). Detta är avgörande för att barnets delaktighet ska få faktisk betydelse och för att det ska vara möjligt att följa hur barnets röst har vägts in, särskilt när andra intressen också påverkar beslutet.

Här används begreppen för att tolka hur socialsekreterare beskriver avvägningen av barns vilja i beslutsprocessen, hur de motiverar när barnets röst inte kan följas, samt hur barnet får återkoppling. I denna studie är inflytande särskilt centralt eftersom fokus ligger på ärenden där barnets och föräldrarnas viljor inte överensstämmer. Barnets vilja behöver inte alltid vara

avgörande, men det är nödvändigt att tydliggöra hur den har beaktats och vilken betydelse den har fått i förhållande till andra faktorer (Singer, 2022).

En styrka med hennes modell är att den tydliggör barnets röst i analysen genom att särskilja mellan att barnet har fått uttrycka sig och att detta faktiskt har tagits i beaktande. Det är dock viktigt att modellen inte används enbart som en checklista, där närvaro vid moment kan förväxlas med verklig delaktighet. Delaktighetsmodellen används således för att tydliggöra hur barnets röst påverkas inom ramen för socialsekreterarens arbete med diskretion.

3.4 Sammankoppling av de teoretiska perspektiven

Denna studie tillämpar diskretionsteorin och delaktighetsmodellen i kombination för att analysera två sammanhängande aspekter av samma beslutsprocess. Dessa perspektiv skiljer sig åt genom att diskretionsteorin har en bredare ansats och synliggör socialsekreterarens professionella och organisatoriska handlingsutrymme, medan delaktighetsmodellen mer specifikt riktar analysen mot barns delaktighet enligt artikel 12. Denna skillnad är analytiskt användbar, eftersom diskretionsteorin möjliggör förståelse för varför socialsekreterare behöver göra avvägningar när barn och föräldrars vilja inte överensstämmer, medan delaktighetsmodell möjliggör en undersökning av hur barnets röst hanteras inom dessa avvägningar.

Tillsammans möjliggör dessa perspektiv en analys av både socialsekreterarens professionella avvägningar och hanteringen av barnets röst i beslutsprocessen. Delaktighetsmodell används därför inte som ett alternativ till diskretionsteorin, utan som ett kompletterande analysverktyg.

4. Metod

Denna studie tillämpade en kvalitativ forskningsstrategi, vilket ansågs lämpligt för att undersöka hur socialsekreterare tolkar och beskriver sina erfarenheter och beslut (Bryman, 2018). Empirin betraktades inte som objektiv fakta som enbart samlades in, utan som något som skapades i samspelet mellan forskaren och socialsekreterarna. Intervjumaterialet påverkades av de val som gjordes under forskningsprocessen, exempelvis vilka frågor som ställdes (Eriksson-Zetterquist och Ahrne, 2015). Fokus riktades mot socialsekreterarnas beskrivningar av professionella överväganden i ärenden där barns och föräldrars viljor inte överensstämde, hur barnets röst gavs utrymme samt hur yrkeserfarenhet uppfattades påverka diskretion och beslut.

Semistrukturerade intervjuer valdes eftersom denna metod möjliggjorde för både jämförelser mellan intervjuer och fördjupning i socialsekreterarnas beskrivningar. Intervjuerna resulterade i beskrivningar av hur socialsekreterare gjorde avvägningar i information, hanterade osäkerheter och motiverade beslut. Följdfrågor användes för att utforska variationer och klargöra de aspekter som socialsekreterarna själva betonade som viktiga (Bryman, 2018). Intervjusituationen betraktades som en social interaktion där frågornas formulering och samtalets klimat påverkade vad som blev möjligt att uttrycka och hur det uttrycktes. Därmed tolkades beskrivningarna som beskrivningar av situationer (Eriksson-Zetterquist och Ahrne, 2015).

Studien inleddes med ett induktivt förhållningssätt men övergick tidigt till ett abduktivt förhållningssätt. Där analysen utvecklades i ett växelspel mellan empiri och teori.

Intervjumaterialet användes för att identifiera återkommande mönster, medan de teoretiska begreppen tillämpades för att pröva och precisera tolkningar (Bryman, 2018). Analysen genomfördes med tematisk analys genom systematisk kodning och tematisering, med fokus på hur socialsekreterare beskrev diskretion, barnets röst och avvägningar mellan barns och föräldrars vilja (Bryman, 2018).

4.1 Urval

Urvalet genomfördes med ett strategiskt urval, vilket innebar att socialsekreterare valdes ut baserat på deras relevans för forskningen (Bryman, 2018). Inkluderingskriterierna var att socialsekreterarna arbetade med myndighetsutövning riktad mot barn och unga eller familj samt deltog i beslutsprocessen. Urvalsprocessen inleddes med ett flerstegsurval där rekryteringen först riktades mot kommuner och deras specifika enheter. Informationen skickades därefter vidare till enskilda socialsekreterare inom enheten. Detta tillvägagångssätt är vanligt i organisatoriska studier eftersom tillträde till respondenter ofta kräver kontakt med organisationen innan enskilda personer kan intervjuas (Bryman, 2018).

Inledningsvis var ambitionen att hitta kontaktuppgifter via kommunernas egna hemsidor. Det visade sig dock snabbt att direkta uppgifter till de relevanta enheterna saknades. Därför användes Arbetsförmedlingens sida Platsbanken för att identifiera kommuner som sökte socialsekreterare inom barn och unga eller familj. I dessa annonser fanns oftast både direktmejl och telefonnummer till enhetschefen. Totalt kontaktades 75 kommuner och 78 enhetschefer informerades om studien. Responsen var begränsad eftersom många inte svarade på mejl trots upprepade försök, och vid telefonsamtal framkom ofta att chefer saknade möjlighet att vidareförmedla information på grund av hög arbetsbelastning. Flera tackade nej

med hänvisning till tidsbrist och en stor andel gick inte att nå. På grund av dessa svårigheter kompletterades urvalet med en alternativ rekryteringsväg. Information om studien publicerades i digitala forum för föräldralediga och gravida kvinnor. Där personer som arbetade som socialsekreterare inom barn och unga eller familj, deltog i beslutsprocessen och hade möjlighet att delta under sin föräldraledighet efterfrågades.

Sammanlagt deltog åtta socialsekreterare i studien, varav fem rekryterades via kommuner och tre via digitala forum. Av de åtta deltagarna var sju kvinnor och en man. Deltagarna var mellan 29 och 67 år. Deltagarna kom från olika kommuner och hade varierande yrkeserfarenhet. Vilket möjliggjorde en belysning av hur socialsekreterare med olika erfarenhet beskrev sina avvägningar och sitt handlingsutrymme. Erfarenheten varierade både i antal år inom socialt arbete, mellan 3,5 och 18 år, och inom området barn och unga eller familj, där erfarenheten sträckte sig mellan 2 och 9 år.

4.2 Utformning av intervjuerna

Intervjuerna genomfördes som semistrukturerade för att uppnå en balans mellan struktur och flexibilitet. Detta möjliggjorde anpassning av frågornas ordning och tyngdpunkt under samtalets gång. En sådan utformning var relevant eftersom syftet inte var att få standardiserade svar, utan att fördjupa förståelsen för hur socialsekreterarna resonerade och tolkade sina erfarenheter (Eriksson-Zetterquist och Ahrne, 2015). Intervjuerna betraktades som guidade konversationer där intervjuguiden gav en tematisk riktning, medan följdfrågor användes för att fördjupa socialsekreterarnas beskrivningar och konkreta exempel (Eriksson-Zetterquist och Ahrne, 2015). Intervjuerna inleddes med bakgrundsfrågor om arbetsuppgifter och erfarenhet för att etablera ett samtalsflöde innan mer komplexa och potentiellt känsliga frågor introducerades (Bryman, 2018).

4.3 Datainsamling

Intervjuerna genomfördes under en fyra veckor lång period. Socialsekreterarna fick skriftlig information om studiens syfte, upplägg och villkor i förväg. En möteslänk skickades ut dagen före respektive intervju. Muntligt samtycke inhämtades innan varje intervju påbörjades. Samtycket dokumenterades även i inspelningen, tillsammans med information om att deltagandet var frivilligt. Även att man när som helst under processen kunde avsluta intervjun eller dra tillbaka sitt deltagande utan att ange skäl (Eriksson-Zetterquist och Ahrne, 2015). Intervjuerna genomfördes digitalt via Microsoft Teams. Denna metod underlättade rekrytering över geografiska avstånd och möjliggjorde större flexibilitet i tid och planering. Detta var

särskilt relevant för en yrkesgrupp med hög arbetsbelastning (Bryman, 2018).

Socialsekreterarna uppmanades att sitta ostört för att minimera påverkan av omgivningen på intervjusituationen. Intervjuerna varade cirka 30 minuter, beroende på deltagarnas tillgänglighet. Efter genomförandet transkriberades intervjuerna ordagrant för att säkerställa ett tillförlitligt analysunderlag och möjliggöra systematisk kodning av både innehåll och deltagarnas formuleringar (Bryman, 2018). Intervjumaterialet anonymiserades vid transkriberingen genom att namn, kommuner och andra identifierande uppgifter avlägsnades eller ersattes. Inspelningar och transkriptioner hanterades och lagrades med begränsad åtkomst för att minimera risken för obehörig spridning. Efter att studien avslutats raderades allt material (Eriksson-Zetterquist och Ahrne, 2015).

4.4 Analysmetod

Intervjumaterialet analyserades med tematisk analys. En metod som används för att identifiera och tolka återkommande mönster i insamlat intervju material (Bryman, 2018). Denna metod ansågs lämplig eftersom studien fokuserade på hur socialsekreterare beskrev och förklarade sina erfarenheter. Tematisk analys möjliggör en systematisk bearbetning av både innehåll och underliggande betydelser i intervju svaren (Bryman, 2018).

Analysarbetet inleddes efter transkribering av samtliga intervjuer. Intervjumaterialet genomlästes upprepade gånger för att skapa en helhetsbild och för att öka förtroendet med innehållet. Under denna fas dokumenterades återkommande situationer där barns och föräldrars viljor inte överensstämde, beskrivningar av handlingsutrymme och diskretion, tecken på yrkeserfarenhet samt socialsekreterarnas resonemang kring barns delaktighet och inflytande. Därefter genomfördes en initial kodning där relevanta textavsnitt markerades och sorterades utifrån studiens forskningsfrågor. Kodningen fokuserade på beskrivningar av processupplägg, prioriteringar, avvägningar, hur barnets röst gavs utrymme och dess funktion i bedömningen, samt hur erfarenhet påverkade bedömningar, mötesupplägg och beslutens förankring. Arbetet inleddes induktivt för att låta intervjumaterialet styra analysen, men utvecklades till en abduktiv ansats där de framvuxna koderna relaterades till befintlig teori (Bryman, 2018).

Under den abduktiva fasen prövades koderna mot studiens teoretiska begrepp. Diskretion som process- och prioriteringsarbete, diskretion som legitimt och ansvarsbundet professionsutövande inom organisationen, samt barns delaktighet som process enligt "space", "voice", "audience" och "influence". Diskretion utgjorde det övergripande kodningsfokuset. Koder relaterade till prioriteringar, tolkningar, hantering av motstridiga uppgifter,

organisatoriska villkor, kollegial förankring, dokumentation och motivering kopplades till diskretionsteorin. För att förtydliga kodningen av barnets röst inom dessa avvägningar användes delaktighetsmodellen. Koder som behandlade hur barnet gavs möjlighet att uttrycka sig, hur barnets uttryck stöddes, hur barnets röst mottogs samt dess betydelse i bedömning och beslut relaterades till begreppen space, voice, audience och influence.

Analysen fokuserade därmed inte enbart på vad socialsekreterarna beskrev att de gjorde, utan även på hur och varför deras resonemang blev beslutsrelevanta i praktiken. Kodningen baserades således inte på ett val mellan diskretion och delaktighetsmodellen, utan på att dessa perspektiv tillämpades på olika analytiska nivåer. Diskretion tillämpades för att analysera socialsekreterarnas professionella agerande, medan delaktighetsmodellen användes för att undersöka hur barnets röst enligt artikel 12 hanterades inom detta agerande.

De initiala koderna grupperades i bredare kategorier som fångade återkommande teman i beskrivningarna. Exempel på sådana kategorier är hur ärenden hanterades, hantering av motstridiga uppgifter, förankring av bedömningar, samt möjliggörande av barns röster.

Kategorierna jämfördes och prövades mot studiens syfte och teoretiska utgångspunkter, vilket resulterade i formuleringen av preliminära teman. Dessa teman speglade centrala aspekter av socialsekreterarnas beskrivningar. Tematiseringen säkerställdes genom att varje tema kunde styrkas av flera beskrivningar från olika intervjuer och att teman var tydligt kopplade till forskningsfrågorna. Temana reviderades successivt genom återkommande granskning av det transkriberade intervjumaterialet. I denna process slogs vissa teman samman, andra preciseras eller avgränsades och några uteslöts. Detta stegvisa arbete utgjorde en central del av den tematiska analysen. Där analysen utvecklades i ett kontinuerligt samspel mellan koder, teman och empiri (Bryman, 2018). För att säkerställa empirisk förankring användes citat från respondenterna. Detta stärkte spårbarheten i tolkningarna och möjliggjorde att slutsatser kunde följas tillbaka till konkreta exempel i intervjumaterialet. När temana hade stabiliserats fördjupades analysen genom en mer tolkande bearbetning, där innehåll och betydelser analyserades i relation till studiens teorier. Detta möjliggjorde en mer nyanserad förståelse av hur socialsekreterare beskrev situationer, överväganden, avvägningar och vägval. I detta skede integrerades resultat i den tematiserade framställningen, vilket innebar att varje tema utvecklades genom ett växelspel mellan empiriska citat, tolkning av dessa citats betydelse i relation till forskningsfrågorna och teoretisk förankring.

4.5 Tillförlitlighet och överförbarhet

Studiens kvalitet bedöms utifrån tillförlitlighet och överförbarhet, vilka utgör centrala kriterier

inom kvalitativ forskning där tolkning och meningsskapande är i fokus (Bryman, 2018). Kvalitet måste samtidigt förstås utifrån att intervjuer inte är en insamlingsmetod, utan genererar professionella redogörelser i en specifik kontext. Den formas av relationen mellan forskaren och socialsekreteraren samt av intervjuformatets villkor (Eriksson-Zetterquist och Ahrne, 2015). Studiens utgångspunkt var därför att intervjumaterialet speglade hur socialsekreterare beskrev och legitimerade sina avvägningar, snarare än att det utgjorde en direkt observation av faktisk praktik i enskilda ärenden. Tillförlitlighet avser i vilken utsträckning forskningsprocessen är transparent, så att det går att följa hur resultaten har vuxit fram (Bryman, 2018). Tillförlitligheten stärktes genom att intervjuerna genomfördes semistrukturerat med en gemensam intervjuguide. Detta gav en jämförbar struktur men också utrymme att följa upp resonemang och be om förtydliganden. Inspelning och ordagrann transkribering av intervjuerna möjliggjorde en analys förankrad i deltagarnas formuleringar och minskade risken att resultatet baserades på selektiva minnen eller efterhandskonstruktioner (Bryman, 2018).

En ytterligare styrka var att semistrukturerade intervjuer möjliggjorde en djupare förståelse för hur socialsekreterare resonerade kring komplexa avvägningar mellan barns och föräldrars viljor, samt hur beslut motiverades inom organisatoriska och rättsliga ramar. Samtidigt utgör intervjumaterialet en begränsning då det återger beskrivningar av praktik snarare än direkt observerad praktik. Beskrivningarna kan även påverkas av social önskvärdhet särskilt i frågor som rör korrekthet och neutralitet. Därför tolkas dessa beskrivningar som situerade och relationella uttryck. Där socialsekreterarna också kan förhålla sig till hur de vill framstå professionellt i intervjusituationen (Eriksson-Zetterquist och Ahrne, 2015).

Studiens digitala genomförande är också relevant för bedömningen av tillförlitlighet. Intervjuer via Teams var nödvändiga för att nå deltagare i en yrkesgrupp med hög arbetsbelastning och begränsad tid, och möjliggjorde deltagande oavsett geografisk placering. Distansformatet kan dock påverka samtalsdynamiken eftersom små fördröjningar kan försvåra turtagning och flyt. Kameravinkel och bildkvalitet begränsar dessutom möjligheten att uppfatta kroppsspråk, blickar och andra icke-verbala signaler. Detta kan minska känslan av närvaro och leda till att deltagare blir mer försiktiga eller mindre spontana i sina svar. Dessa faktorer beaktades därför vid tolkningen av intervjumaterialet som en del av den kontext där redogörelserna skapades (Bryman, 2018).

Tillförlitlighet omfattar även hanteringen av forskarens förförståelse. Bryman (2018) beskriver hur reflektivt tänkande stärks när tolkningar kontinuerligt prövas mot data. Här kontrollerades tolkningar återkommande mot transkriptionerna, kodning samt tematisering

hölls nära intervjumaterialet. Under intervjuerna användes öppna följdfrågor och konkreta exempel efterfrågades för att minska risken att centrala antaganden förblev outtalade eller togs för givna i en gemensam professionskontext. Studiens tillförlitlighet grundades på att forskningsprocessen var spårbar och att analysen konsekvent fokuserade på hur socialsekreterarna formulerade och legitimerade sina avvägningar (Bryman, 2018; Eriksson-Zetterquist och Ahrne, 2015).

Överförbarhet avser i vilken utsträckning resultaten kan vara relevanta även i andra sammanhang (Bryman, 2018). Eftersom studien inte syftade till statistisk generalisering, grundades överförbarheten på att studiens kontext och socialsekreterarnas förutsättningar beskrevs tillräckligt tydligt. Detta för att läsaren skulle kunna bedöma likheter och skillnader i relation till andra miljöer. Detta möjliggjordes genom beskrivningar av socialsekreterarnas myndighetsutövande funktion och de organisatoriska villkor som präglade arbetet. Urvalets utformning påverkade också tolkningen av resultaten, då rekrytering via kommuner försvårades av tillgänglighet och arbetsbelastning, vilket kompletterades med socialsekreterare som var föräldralediga.

Dessa omständigheter synliggjorde strukturella villkor såsom arbetsbelastning, tidsbrist, organisatoriska prioriteringar och ojämna möjligheter att avsätta tid för intervju. Dessa faktorer påverkade både urvalet av deltagare och kan ha bidragit till att vissa erfarenheter blev mer framträdande i intervjuerna. Variationen i erfarenhetsnivå tydliggjorde att nyare socialsekreterare oftare beskrev osäkerhet och behov av stöd eller rutiner, medan mer erfarna i högre grad betonade strategier för att tolka riktlinjer, hantera viljekonflikter och motivera beslut i komplexa ärenden. Organisatoriska skillnader mellan kommuner och enheter kunde dock inte analyseras systematiskt utan kompletterande datakällor. Detta är relevant i ljuset av tidigare forskning som visat att barns delaktighet och dokumentationspraktiker varierar mellan kontexter, vilket kan påverka hur barns röst får genomslag i processer (Östberg, 2010). Studien gör inte anspråk på att representera socialsekreterares erfarenheter generellt. Men resultaten kan betraktas som användbara i liknande organisatoriska miljöer där socialsekreterare arbetar med barnavårdsärenden och hanterar jämförbara dilemman. Genom att tydligt beskriva hur intervjumaterialet har producerats och hur analysen har genomförts skapas förutsättningar för att resultaten ska kunna prövas och användas som kunskapsbidrag i andra sammanhang (Bryman, 2018; Eriksson-Zetterquist och Ahrne, 2015).

4.6 Forskningsetiska överväganden

Denna studie har genomförts i enlighet med etablerade forskningsetiska riktlinjer för samhällsvetenskaplig forskning. Informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet utgör centrala principer för att skydda deltagarnas integritet och säkerställa god forskningssed (Vetenskapsrådet, 2017). Eftersom studien behandlar barnavård och socialsekreterares beskrivningar och bedömningar i ärenden där barns och föräldrars viljor inte överensstämmer är området etiskt känsligt även när fokus ligger på professionellas resonemang. Etiska överväganden har därför omfattat mer än formella krav och inkluderat att minimera risk för skada, samt att skapa förutsättningar för att socialsekreterarna ska kunna diskutera komplexa situationer utan att riskera att röja uppgifter som kan kopplas till enskilda personer (Elden, 2020).

Informationskravet uppfylldes genom att socialsekreterarna erhöll skriftlig information om studiens syfte, upplägg, hantering av intervjumaterial samt att deltagande var frivilligt och kunde avbrytas när som helst. I enlighet med samtyckeskravet gav samtliga socialsekreterare sitt muntliga samtycke före intervjuens start under inspelning. Elden (2020) betonar att samtycke ska vara informerat och frivilligt, vilket i denna studie innebar att socialsekreterarna fick möjlighet att ställa frågor före intervjun och att samtalets ramar tydliggjordes. Inklusivt att de inte förväntades återge ärenden på ett sätt som kunde identifiera klienter eller kollegor. Konfidentialitet har utgjort ett genomgående vägledande krav. Inspelningar och transkriptioner hanterades så att obehöriga inte kunde ta del av intervjumaterialet.

Anonymisering genomfördes genom att namn, platser, kommuner eller enheter samt andra potentiellt identifierande uppgifter togs bort eller ersattes. Bryman (2018) understryker att anonymisering inte enbart är en teknisk fråga vid datalagring utan även en fråga om hur resultat presenteras. Detta har varit särskilt relevant i studien där yrkesrollen i vissa kommuner och enheter kan vara relativt lätt att identifiera. Därför har citat valts och redigerats med återhållsamhet för att undvika igenkänningsfaktorer, samtidigt som citaten behövt vara tillräckligt innehållsrika för att stödja analysen.

Intervjuerna fokuserade på professionella överväganden och handlingar snarare än på enskilda klientärenden. Därför genomfördes intervjuerna med särskild lyhördhet, och socialsekreterarna gavs möjlighet att avstå från att svara på frågor eller att omformulera sig om något upplevdes som känsligt. Denna etiska försiktighet kan ha påverkat intervjumaterialets konkretion, eftersom socialsekreterarna i vissa fall kan ha valt att tala mer generellt eller undvika detaljer. En sådan effekt betraktades i studien som en rimlig

konsekvens av att minimera risk och skydda integritet i ett etiskt känsligt forskningsfält (Vetenskapsrådet, 2017; Elden, 2020). Under analys- och skrivprocessen har särskild vikt lagts vid att återge socialsekreterarnas beskrivningar respektfullt och rättvisande. Elden (2020) betonar forskarens moraliska ansvar att inte förvränga, förenkla eller rycka berättelser ur sitt sammanhang. Detta säkerställdes genom att tolkningar kontinuerligt prövades mot transkriptionerna och att teman och citat tydligt förankrades i intervjumaterialet. Nyttjandekravet uppfylldes genom att intervjumaterialet endast användes för forskningsändamål inom ramen för denna studie och inte delades eller användes för andra syften (Vetenskapsrådet, 2017).

5. Analys och resultat

5.1 Diskretion i ärenden där barns och föräldrars viljor inte överensstämmer

5.1.1 Diskretion som process när viljor inte överensstämmer

När barns och föräldrars vilja inte överensstämmer framträder diskretion tydligt som ett arbete med att göra ärendet hanterbart genom planering, avgränsning och riktning. Det gäller inte bara det slutgiltiga beslutet, utan även hur socialsekreteraren formar processen för en legitim bedömning och beskriver ett tydligt ansvar för ärendets upplägg.

”...när det har kommit till utredning så är det jag som äger ärendet...så hur jag planerar och lägger upp det är upp till mig...”. IP6

”Jag gör ju oftast förslag till beslut...om jag är osäker i min bedömning kan jag prata med en kollega. Eller min chef.” IP2

Ett sådant ägande synliggör diskretion som en styrning av själva processen där socialsekreteraren avgör vilka kontakter som tas, ordning och vilka moment som bedöms nödvändiga inom de ramar som finns. Det innebär att diskretion här blir synlig i hur ärendet görs möjligt att bedöma och vilka steg som skapas och vilka spår som lämnas åt sidan, vilket också gör processen till en central plats för legitimitet. Detta blir särskilt tydligt i beskrivningen:

”Arbetsbelastningen...gjorde ju att man inte bokade in möten i onödan...I början behövdes mer guidning och efterhand...visste man vilka möten man verkligen behövde...” IP4

Här framträder hur handlingsutrymmet inte bara handlar om frihet från regler, snarare om prioriteringar under tidspress. Socialsekreteraren måste tolka vad som är mest relevant att hinna med (Östberg, 2010). Tidsramen blir då inte bara en begränsning, utan också en mekanism som koncentrerar diskretionen till urval och ordning. Wallander och Molander

(2014) visar hur diskretion inte enbart handlar om ett yttre handlingsutrymme utan också om ett professionellt resonemang. Där den yrkesverksamma måste avgöra bland annat hur information ska vägas och vilken ordning som gör bedömningen möjlig. Här blir det tydligt att tidsramar och uppdragets avgränsning inte bara begränsar, utan också tvingar fram prioriteringar som blir avgörande för vilka viljor som synliggörs och vilka avvägningar som gjorts. Detta genom att socialsekreteraren skapar en struktur som kan bära en legitim bedömning samtidigt som den sorterar bort alternativa spår (Wallander & Molander, 2014). Samma syns när processen beskrivs som tidigt avgränsad:

”Vi har hand om bara de första två veckorna i ett ärendes livstid...vi får in en anmälan och behöver agera utifrån det lilla korta som vi vet.” IP1

Det illustrerar hur bedömningsarbetet sker successivt i flera steg och under osäker information, där varje steg bygger vidare. Detta formuleras också genom citatet:

”All information som vi inhämtar, det blir ju en form av en bedömning.” IP8

Tillsammans stödjer citaten förståelsen av diskretion som en central del av socialsekreterarens praktik. Där arbetet präglas av komplexitet, tidsmässiga och organisatoriska begränsningar samt motstridiga mål. Detta gör att socialsekreterare kontinuerligt måste prioritera och tolka vad som räknas som relevant i det enskilda fallet (Lipsky, 2010). Samtidigt ligger detta nära beskrivningar av svensk barnavård. Där övergången från anmälan till beslut innebär flera steg av successiv prövning och urval av information, där processen i sig blir en central plats för professionell diskretion (Mesinovic Klecina, Olin & Alstam, 2024). Det centrala blir därmed hur informationen görs giltig och användbar i ett beslut.

Citatet:

”Det handlar inte bara om att checka av en punktlista...utan...få en känsla för familjen och se mönstren...erfarenheten hjälper...börja redan från början tänka hur skulle vi kunna hjälpa dem?” IP 4

synliggör att diskretion inte kan placeras efter faktainsamlingen. Bedömningen pågår i själva insamlingsarbetet i vilka uppgifter som behöver följas upp och hur motstridiga viljor hanteras för att bli beslutbara (Wallander och Molander, 2014). Urvalet är i sig en del av bedömningen att inhämta viss information och avstå annan skapar ett beslutsunderlag där vissa perspektiv blir bärande och andra marginaliseras.

I avvägningar mellan viljor blir detta särskilt tydligt eftersom det ofta gäller både vad som har hänt och vad som är problemet. Bergnehr (2019) bidrar här för att se på hur barnet positioneras i själva avvägningen. Här handlar det inte bara om att skriva upp vad barnet säger, utan om hur barnets röst tolkas. Genom ett eget perspektiv med egen logik, eller som

något som filtreras genom vuxnas antaganden om barnet. I intervjuerna blir detta synligt när socialsekreterare behöver avgöra vilken berättelse som ska ges tyngd och hur barnets röst ska förstås i relation till andra källor. Detta blir särskilt tydligt i situationer där socialsekreterarna beskriver en osäkerhet kring påverkan, lojalitet och trovärdighet, vilket gör att man måste prövas i relation till kontexten.

”När det gäller vårdnadstvister...man behöver vara väldigt, väldigt korrekt. Alla ska få exakt samma information. Man vet inte exakt vad man ska lita på...man vet inte om barnet har blivit påverkat.” IP7

Det visar hur barnets perspektiv både skyddas och formas genom professionella strategier i utredningsprocessen. Distinktionen mellan barns perspektiv och barnperspektiv gör det möjligt att analysera mer exakt när barnets vilja ges självständig betydelse och när den omformas till en vuxen förståelse av barnet i syfte att göra situationen beslutsbar (Bergnehr, 2019), vilket gör att diskretion riktas mot själva definitionen av situationen.

Wallander (2022) visar att professionella bedömningar ofta bygger på en kombination av uttalad kunskap och mer erfarenhetsbaserad, svårformulerad kunskap. Här blir det tydligt att socialsekreterarna behöver känna in vad som är en möjlig risklinje, vad som behöver kontrolleras och var motsägelser kan vara särskilt betydande.

”Genom ju fler år du arbetar, ju mer skapar du ju...utrymmet...varje ärende är individuellt och behöver nya bedömningar...” IP1

Citatet konkretiserar hur bedömningen vilar på en successivt uppbyggd syn för vad som är avvikande, vad som bör följas upp och vilka motsägelser som kan vara av betydelse i det enskilda fallet.

Socialsekreterare beskriver att det kan handla om:

”olika syn på lösningen...och kanske också olika syn på vad som är problemet...” IP6

”Jag påminner hela tiden att jag måste lyssna på barnen...jag försöker bara ta reda på vad det är som är deras sanning...” IP3

Det blir tydligt att diskretionen även omfattar definitionen av problemet. Att definiera vad som räknas som problem är samtidigt att definiera vilka åtgärder som framstår rimliga vilket är centralt i beslutsprocessen (Ponnert, 2019).

Intervjuerna visar också hur barns röster kan fungera som omorientering av utredningen:

”Vi kunde lägga till en egen oro i utredningen och då fick utredningen en ny riktning...barnet kanske sa...egentligen är inte det de handlar om utan bråk hemma...de är experter på sitt liv.” IP8

Här framträder diskretion som ett aktivt tolkningsarbete där barnet inte bara bidrar med uppgifter utan kan påverka utredningens fokus. Det kan förstås i relation till hur betoningen på att barnets bästa är öppen och kräver konkretisering i varje enskilt fall (Singer, 2022). När barns röst omformulerar definitionen av problemet blir det också tydligt att barnets röst är en kunskapskälla som kan förändra bedömningens riktning. Det innebär att barnets röst här får funktion som beslutsrelevant information. Den kan ändra vad som måste utredas, vilka risker som behöver prövas och vilken oro som blir styrande i beslutet.

Avvägningar mellan viljor innebär ofta att socialsekreteraren också måste hantera motsägande berättelser. Det uttrycks exempelvis i att arbetet beskrivs som svårt när uppgifter inte stämmer:

”Ja, senast igår...Att nu har vi fått motsträviga uppgifter om situationen. Och vi tycker det är svårt. Vi erkänner, det är svårt...”. IP2

I ett sådant läge blir diskretion synlig i följdfrågor, prövning av begrepp och precisering av vad som faktiskt avses. Det illustreras tydligt av:

”Ibland...kan de bara säga, pappa slog mig...Då får man gå in lite mer på vad är slå. På vilket sätt...sker det kontinuerligt.” IP7

Detta är en konkret form av diskretion där socialsekreterare avgör vilka detaljer som behöver klarläggas för att en uppgift ska bli bedömningsbar och rättsligt och praktiskt relevant (Avby, Nilsen & Ellström, 2015).

Karaktären på diskretionens process framträder dessutom under tydliga organisatoriska ramar. Socialsekreterare beskriver:

”Handlingsutrymmet för enklare sociala problem är väldigt bra. Men utrymmet för de insatser som kostar mer eftersom allt är pengar och politiska beslut...så är det väldigt svårt...det är alltid de ekonomiska förutsättningarna som kan sätta stopp.” IP1

här synliggörs hur dessa ramar inte bara begränsar utan också styr var diskretion uppstår. Handlingsutrymmet blir koncentrerat till prioritering och fokus på processens uppbyggnad snarare än stora insatsval. Detta ligger i linje med hur otillräckliga resurser driver fram urval och förenkling. Detta samtidigt som det skapar ett utrymme där socialsekreterare måste avgöra vad som är tillräckligt för att kunna gå vidare (Lipsky, 2010).

5.1.2 Diskretion som legitimering och genomförbar kompromiss

När viljor inte överensstämmer blir diskretion inte bara ett urvalsarbete utan också ett arbete med legitimering och genomförbarhet. Det syns i hur socialsekreterare beskriver att bedömningar sällan står ensamma, utan förankras och prövas i organisatoriska relationer:

"Direkt efter ett besök så går vi in och återberättar till arbetsledning...och sen bollar vi tillsammans...Och då fattar man beslut tillsammans lite så." IP5

I beskrivningen framträder diskretion som ett legitimeringsarbete, genom att göra bedömningen försvarbar och begriplig i en hierarki. Detta kan ses som professionell diskretion som ansvarsbunden där socialsekreterare behöver kunna motivera sina avvägningar och visa att de bygger på rimliga tolkningar, relevanta kunskapskällor och organisatoriskt accepterade beslutsvägar (Evans, 2010). Legitimering blir därmed en del av själva diskretionen, eftersom socialsekreteraren då behöver visa hur barnets röst, föräldrarnas vilja och den professionella bedömningen har vägts mot varandra. I avvägningarna blir själva hållbarheten i bedömningen en del av arbetet för att kunna visa hur man resonerat, vilka källor som vägt tungt och varför. Det innebär att diskretion här delvis består i att omvandla ett professionellt omdöme till ett beslutsunderlag som andra kan stå bakom och som kan kommuniceras utan att eskalera de skilda viljorna.

Hierarkiska ramar blir tydliga i citat som:

"Vi har ju ingen delegation så det är våra arbetsledare som fattar alla beslut...Sen så går de ju oftast på det spåret som vi säger. För det är ju vi som träffar familjerna." IP2

här framträder ett mönster där den som möter barn och föräldrar producerar tolkningen och rekommendationen, medan formellt mandat kan ligga högre upp. Forskning om beslutsfattande visar att sådana ordningar skapar ett behov av tydliga underlag och ett tryck på att formulera bedömningar på ett sätt som kan bära i beslutsprocesser och i dokumentation. (Höjer, Forkby & Hultman, 2017). I praktiken innebär detta att diskretion kan ligga mer i översättningen från mötet med familjen till ett organisatoriskt beslutsunderlag än i det formella beslutet. Socialsekreteraren behöver göra sin bedömning begriplig i organisationens språk och samtidigt förankra den i det som framstår som proportionerligt i relation till ärendets nivå. Diskretionen uttrycks därmed genom hur barnets och föräldrarnas olika viljor formuleras så att de kan förstås och bäras vidare i organisationen.

Samtidigt framgår att legitimering inte bara är intern utan också riktad mot familjen. När frivillighet dominerar blir diskretion ofta ett arbete med att argumentera fram en möjlig väg:

"Eftersom det mesta är frivilligt i vårt arbete så kan vi inte göra mer än att bara erbjuda och påtala varför vi blir erbjudna det." IP3

"Nej, den är knivig...ofta kunde man kanske hitta en form...det kanske inte blir fullt ut det som vi skulle ha önskat...det kanske man får släppa men samtidigt få till någonting." IP8

I dessa beskrivningar blir handlingsutrymmet starkt kopplat till motivationsarbete och förhandling, vilket är typiskt där tvång inte bedöms möjligt eller proportionerligt. Lipsky

(2010) beskriver hur socialsekreterare i sådana system ofta utvecklar strategier för att göra något ändå inom begränsningar. Detta genom att bland annat söka kompromisser och använda verktyg när formell styrning inte räcker. Resultatet blir att diskretion i avvägningar mellan olika viljor kan ta formen av en genomförbar kompromiss snarare än en ideal lösning. Det som analyseras här är därför främst hur socialsekreteraren använder sitt handlingsutrymme för att skapa en väg framåt när barnets röst, föräldrars samtycke och verksamhetens möjligheter inte pekar åt samma håll. Det kan förstås som att diskretion inte bara avgör vad som vore bäst, utan också vad som går att få att hända, där genomförbarhet blir en del av bedömningens innehåll.

Detta blir särskilt konkret i strategin att omdirigera insatser när barnet säger nej men föräldrar samtycker:

”Oftast är det så här att barnet inte vill ha någon insats. Men föräldrarna samtycker till en insats och då får man jobba med föräldrarna.” IP5

”Du beviljar alltid det på barnet men det är föräldrarna som har samtalen...”. IP2

Detta kan förstås som ett sätt att lösa de skilda viljorna genom att flytta genomförandet till den part som har viljan att delta. Samtidigt är det en lösning som förändrar vad barnets insats faktiskt betyder, eftersom barnets behov formellt står i centrum medan förändringsarbetet praktiskt hamnar hos föräldrarna. Diskretion framträder här som en kompromiss mellan barnets röst och det som bedöms vara genomförbart inom frivillighetssystemets ramar. Samtidigt aktualiserar detta om barnets röst riskerar att få en mer symbolisk än faktisk funktion. Här blir delaktighetsmodellen relevant för att tydliggöra vad som sker med barnets röst inom ramen för diskretionen kompromiss. När barnets nej leder till att insatsen ändå händer via föräldrar kan det därför ses som en kompromiss där barnets röst registreras men där dess genomslag behöver prövas i hur beslutet faktiskt omsätts (Lundy 2007). Det gör det också möjligt att synliggöra skillnaden mellan att barnets röst finns med i beslutsprocessen och att den har verklig påverkan på insatsens innehåll och genomförande. Analysen fokuserar på hur socialsekreterarens diskretion både kan bevara barnets röst och samtidigt omforma den utifrån krav på samtycke, genomförbarhet och organisatoriska villkor.

Samtidigt visar intervjumaterialet att socialsekreterarnas diskretion inte alltid leder till att barnets röst omformas genom kompromisser. I vissa situationer framkommer i stället att barnets röst får ett tydligt och direkt genomslag:

”Det är barnet som får bestämma om den känner sig bekväm att prata ensam eller inte...säger barnet nej så det är alltid det som går först.” IP7

illustrerar en gräns där barnets röst får en stark påverkan på vad som överhuvudtaget kan genomföras. Forskning om barns medverkan i beslutsprocesser betonar också att inflytande ofta är villkorat av processens form och hur beslutssystemet definierar medverkan, vilket riskerar att skapa tillfällen där yngre barns röst får mindre faktisk tyngd (Hansen, Gerdt och Andresen, 2023). Detta gör det möjligt att analysera intervjumaterialets variation där barnets röst kan vara avgörande i vissa beslut som exempelvis när vissa processer förutsätter samtycke, medan den i andra fall kan hanteras runt genom alternativa upplägg. Här kan variationen förstås som att inflytande är situationsbundet där barnets röst får starkt genomslag i vissa delar av processen, medan den i andra moment omformas genom föräldrarnas samtycke och organisatoriska villkor. Detta illustrerar att diskretion inte enbart innebär att väga olika viljor, utan även att fastställa vilken betydelse barnets röst kan ges i olika skeden av beslutsprocessen.

När samtycke saknas och LVU inte bedöms aktuellt beskriver socialsekreterare återkommande att ärenden avslutas med kvarvarande oro:

”Sen finns det också ärenden ibland där vi bedömer att det behövs en insats...Men föräldrarna samtycker inte och det finns inte skäl till LVU...då avslutas det utan insats men med oro för hur barnet har det.” IP4

Här blir diskretionens funktion tydlig på två nivåer. För det första tydliggörs diskretionens gränser, eftersom socialsekreteraren kan göra en kvalificerad bedömning men saknar mandat att genomföra en insats utan samtycke, såvida inte tvångsvillkor är uppfyllda. För det andra illustrerar citaten hur diskretion manifesteras genom dokumentation när en insats varken kan beslutas eller verkställas, och oro istället används för att markera barnets situation som betydelsefull och potentiellt fortsatt uppföljningsbar. Det kan relateras till resonemang om att barns behov och rättigheter inte alltid kan tillgodoses fullt ut inom rådande rättsliga ramar, men att socialsekreterare samtidigt har ansvar att synliggöra risker och behov i underlag (Singer, 2022; Ponnert och Sonander, 2019). Att avsluta med oro kan därmed förstås som en lösning i ett frivillighetssystem. När beslut inte kan omsättas blir markeringen av risk det som kvarstår som professionell handling, vilket samtidigt kan fungera som ett spår för framtida uppföljning. I detta sammanhang uttrycks diskretionen inte genom socialsekreterarens möjlighet att genomföra en önskvärd insats, utan genom hur barnets situation dokumenteras och kvarhålls som en fortsatt oro inom systemets ramar.

Det framträder även resurs- och kostnadsdimensionen som en del av legitimeringen av vad som framstår möjligt:

”Egentligen så är det väl att barnets önskemål ska gå i första rummet...men föräldrarnas rättigheter...Om en förälder säger nej...Då måste det upp på individutskottet för god grund att gå emot...”^{IP8}

”Är det samtalsstöd...då har jag mycket att säga till om men kontaktperson...då har jag inte beslutsfattande rätt...mitt handlingsutrymme är att argumentera för min sak”^{IP6}

I beslutsprocesser är detta inte en extern faktor utan påverkar vilka alternativ som realistiskt kan läggas fram, vilka kompromisser som föreslås och hur beslut motiveras. Studier av beslutsfattande inom social barnavård lyfter just att handlingsutrymme i praktiken formas av lokala organisatoriska villkor och tillgängliga resurser. Detta leder till att socialsekreterare ofta behöver anpassa insatsförslag till det som är genomförbart (Östberg, 2010). Samtidigt kan detta kopplas till diskussioner om rättssäkerhet och delaktighet. När resurser påverkar möjliga beslut ökar kravet på att socialsekreteraren kan motivera sina avvägningar och visa hur barnets röst ändå har vägts in (Höjer, Forkby & Hultman, 2017). Resurser blir därmed en del av diskretionens legitimeringsarbete, som ett villkor som måste hanteras genom att tydliggöra varför ett visst alternativ föreslås och hur det relaterar till barnets behov. Resurser analyseras här som en faktor som påverkar hur diskretion kan utövas och hur barnets röst kan tillmätas betydelse inom de alternativ som framstår som möjliga.

5.1.3 Trovärdighet och korrekthet i ärenden med skilda viljor

När barns och föräldrars viljor inte överensstämmer blir diskretion ofta synlig som ett arbete med trovärdighet och korrekthet särskilt i ärenden där viljor inte överensstämmer och där risken för påverkan gör att socialsekreteraren inte bara behöver samla in uppgifter, utan också göra dem bedömningsbara och rättssäkra. I intervjumaterialet uttrycks detta i beskrivningen som:

”Innan jag börjar prata med ett barn brukar jag säga...Sen behöver man inte berätta om man inte känner för det...det är viktigt att...det blir korrekt i din utredning.”^{IP1}

Här framträder diskretion i en process som måste utformas så att bedömningen kan försvaras inte minst genom samma information och ett tydligt språkbruk som minskar risken för att socialtjänsten uppfattas ta sida. Det kan också förstås i relation till att införandet av barnkonventionen förstärker kraven på att beslut och avvägningar ska kunna motiveras på ett sätt som framstår legitimt och rättssäkert, vilket gör tydlighet och spårbarhet i resonemanget särskilt centralt (Mattson, 2019; Ponnert och Sonander, 2019). Diskretion tar i detta sammanhang form som ett arbete med korrekthet. Genom användning av tydligt språk och noggrann prövning av olika uppgifter strävar socialsekreteraren efter att minska risken för

misstolkningar samt upplevelser att socialtjänsten tar sida. Denna typ av korrekthet kan förstås som en del av socialsekreterarnas legitimeringskrav när underlaget visar olika sidor och konsekvenserna potentiellt stora. Då skärps kraven på att socialsekreteraren kan redogöra för hur de har kommit fram till sin bedömning (Lipsky, 2010).

Samtidigt visar detta att korrekthet inte innebär att socialsekreteraren blir passiv utan snarare aktiveras diskretionen i att hantera osäkerhet när viljor inte överensstämmer. En socialsekreterare beskriver hur barn och föräldrar kan ge olika bilder av situationen:

”Det händer lite då och då...barnen berättar mer...medan föräldrarna kanske säger att allting är jättebra...” IP5

I sådana lägen blir den professionella uppgiften att pröva skillnaderna genom följdfrågor och kompletterande kontakter för att göra materialet bedömningsbart. Här framträder diskretion genom att avgöra vilka uppgifter som kräver fördjupning och vilka källor som kan bidra till att göra bilden mer säker. Det kan ses som ett kontinuerligt hanterande av komplexitet och osäker information där prioriteringar och tolkningar är nödvändiga (Lipsky, 2010). Det stöds också av Avby, Nilsen och Ellström (2015), som visar hur socialsekreterare ofta behöver söka alternativa perspektiv och formulera nya frågor när uppgifter är ofullständiga eller motsägelsefulla, just för att kunna gå från beskrivningar till ett underlag som kan motivera ett beslut. Wallander (2022) synliggör att denna prövning ofta vilar på flera kunskapsformer samtidigt, där socialsekreteraren både utgår från formella krav som riktlinjer och dokumentation och använder yrkeserfarenhet för att tolka risker och trovärdighet. Att göra uppgifter bedömningsbara innebär därför också att omvandla sådana professionella tolkningar till skäl som kan redovisas och följas i text, vilket stärker korrekthetens funktion som ett sätt att göra omdömet möjligt att granska (Wallander, 2022). På så sätt blir det centrala att nå en tillräckligt god grund för beslut, där osäkerhet görs synlig och hanteras genom professionella prövningar. Det centrala bli då är då att göra den hanterbar genom professionella prövningar av vad som ska följas upp, och vilka oklarheter som måste tydliggöras innan de kan ges vikt i ett beslut.

I intervjumaterialet blir detta konkret i hur socialsekreteraren beskriver hur de ser att barnen förstår begrepp som en del av deras utredning:

”Vad är...skälig levnadsnivå...good enough föräldraskap...vad är allvarligt våld? Var går gränsen?” IP3

”Den stora skillnaden...sättet man kan prata...pratar man med en femåring...medan ett större barn förstår lite mer...” IP2

Här syns diskretion där en beskrivning behöver preciseras för att kunna kopplas till bedömningskriterier och därmed bli rättsligt och praktiskt relevant. Genom precisering avser socialsekreteraren inte bara att få mer information, utan att klarlägga sådant som påverkar bedömning av risk och proportion. Vilka följdfrågor som ställs avgör vilka aspekter som blir synliga och därmed vilken definition av problemet som blir möjlig. Forskning om barnavårdsutredningar beskriver på liknande sätt att socialsekreterare ändå måste göra tolkningar och att berättelser kan uppfattas som otillräckliga utan alternativa perspektiv. Detta gör att socialsekreterare aktivt söker kompletterande uppgifter och formulerar frågor som kan pröva förståelsen av problemet (Avby, Nilsen & Ellström, 2015). Diskretion utövas i detta sammanhang genom ett systematiskt korrekthetsarbete, där användning av följdfrågor och begreppsliga preciseringar fungerar som verktyg för att fastställa vilken betydelse barnets och föräldrarnas viljor kan tillmätas i bedömningen.

Denna typ av arbete blir också synlig i hur socialsekreterare ibland behöver ta ställning när berättelser står mot varandra:

"Föräldern förnekar helt...och då går vi på barnets berättelse...100 procent." IP8

"Vi utgår ju alltid från att barnet talar sanning...Säger barnet att någonting har hänt, då utgår vi från att det har hänt." IP1

Detta kan förstås som en prioritering av skydd där en uppgift gäller potentiellt allvarlig utsatthet kan det i praktiken innebära att barnets röst ges hög status i det akuta skedet, samtidigt som den behöver göras undersökningsbar genom precisering. Här syns att samtidigt agera skyddande och prövande inte blir en motsättning, utan två parallella krav. Att inte fördröja skydd när risk signaleras, men heller inte bygga långtgående slutsatser på otydliga formuleringar. Att både ge berättelsen tyngd och samtidigt pröva den genom följdfrågor är ett moment där socialsekreterare ibland tvingas sätta vissa framför andra för att kunna gå vidare. Trots att det sällan finns enkla sätt att avgöra vems version som är mest sann. I denna typ av situation blir diskretion synlig som ett val av handlingens riktning, som ett sätt att skapa möjlighet att fortsätta utredningen under risk och osäkerhet.

Östbergs (2010) genomgång av barnavårdsanmälningar visar att anmälningar från myndigheter tenderar att ges större vikt i beslut om att inleda utredning, vilket kan förstås som att professionaliserade källor tillskrivs högre trovärdighet. I relation till intervjumaterialet kan detta förstås som att trovärdighet inte bara sker i samtalet, utan också i vilka uppgifter som betraktas som stabila nog att bära en riktning och vilka som kräver mer prövning. Detta förstärker att diskretion i dessa situationer inte bara handlar om att lyssna, utan om att göra källor jämförbara och att synliggöra hur olika uppgifter värderas. Det finns annars en risk att

bedömningen bygger på uttalade antaganden om vilka röster som är mer tillförlitliga. Just därför blir korrekthetsarbetet också ett sätt att hålla bedömningen transparent och om källors status och tyngd inte synliggörs, riskerar beslutets legitimitet att försvaga i efterhand. Slutligen visar både intervjumaterial och forskningen att korrekthet och trovärdighet inte bara är en fråga om metod, utan också om rättssäkerhet och legitimitet. I nordiska jämförelser lyfts att beslut som rör barn ofta måste väga skydd, rättssäkerhet och delaktighet, och att barns röster kan vara svaga eller osynliga i senare beslutsled även när barn formellt hörs (Höjer, Forkby & Hultman, 2017). I denna kontext blir socialsekreterarens diskretion i ärenden som kräver avvägningar särskilt betydelsefulla genom neutralitet, kontinuitet i information, precisering av centrala begrepp och transparent hantering av motstridiga uppgifter skapas ett underlag som både kan bära en skyddsbedömning och stå emot granskning. Det innebär att diskretion här kan förstås som ett ansvar att göra avvägningar och osäkerhet beslutsbar. Inte genom att förenkla bort motsättningar utan genom att pröva dem på ett sätt som kan motiveras både internt och externt. Vilket gör att diskretion här inte främst framträder som frihet, utan som ett professionellt ansvar att göra avvägningar och osäkerhet prövningsbara så att beslutet blir legitimt och möjligt att motivera.

5.2 Barnets röst i beslutsprocessen

5.2.1 Skapa utrymme för och stödja barnets röst

I intervjuerna framträder utrymme som ett praktiskt villkor som måste produceras i varje ärende, snarare än som något som uppstår automatiskt bara för att barnet är med i processen. Ett genomgående mönster är hur socialsekreterare använder sitt handlingsutrymme till att anpassa plats och form så att barnet ges möjlighet att tala utan att omedelbart filtrera sin berättelse genom lojalitet eller rädsla. Det kan förstås som en direkt beskrivning av "space" där delaktighet kräver en miljö där barnet kan uttrycka sig tryggt och utan påverkan (Lundy, 2007). Detta avsnitt analyserar därför hur socialsekreterare skapar utrymme för barnets röst samt hur de stödjer barnets möjligheter att uttrycka sig, vilket motsvarar Lundys dimensioner "space" och "voice".

Vilket dessa citat tydligt visar:

"Barn kommer aldrig be om ett utrymme. Man behöver ge dem utrymme." ^{IP8}

"Vi kan åka hem. Vi kan ta en promenad...mer liksom lär känna barnet..." ^{IP4}

Här blir det tydligt att utrymme inte bara är en plats, utan en kombination av social närhet och professionell avgränsning. Att vara flexibel nog att möta barnet där barnet fungerar bäst, men samtidigt hålla ramar som gör samtalet legitimt och skyddat. Denna balans blir konkret i hur

sekretess lyfts som ett villkor som måste lösas i själva valen av samtalsform. Det gör att utrymme framträder som något dubbelt att det ska samtidigt vara vardagsnära och skyddat, och socialsekreterarens diskretion blir att kunna röra sig mellan dessa krav utan att förlora vare sig barnets trygghet eller processens legitimitet. Det ligger även nära Swärds (2020) praktikhänsyn av delaktighet som en process som kräver anpassning av form, miljö och kommunikation utifrån barnets förutsättningar, samtidigt som den ska kunna dokumenteras och motiveras som del av en rättssäker handläggning.

En andra tydlig praktik är separering som metod, ofta beskriven som rutin:

“Vi kallade in familjen...och då delar vi upp det oftast att man pratar med barnen separat och med föräldrarna separat. Så att de kan få prata så fritt som möjligt.”^{IP6}

Separeringen framstår inte som en symbolisk markering, utan som en konkret åtgärd för att minska föräldrapåverkan och ge barnet verkligt utrymme. I Lundys (2007) termer kan detta förstås som en direkt intervention i villkoren för röst barnet behöver inte bara få ordet, utan en situation där barnet kan tala utan att omedelbart behöva hantera vuxnas reaktioner. Det här speglar också det som lyfts i forskningen där barns delaktighet påverkas starkt av hur samtal organiseras, och variationen mellan instanser kan vara stor både i samtalets genomförande och dokumentation av barns röst (Höjer, Forkby, & Hultman, 2017).

Utrymmet skyddas också i rummet, när vuxna tar över:

“Blir det att föräldrarna pratar väldigt mycket, då får man säga att jag är här för att prata med barnet...”^{IP7}

Här syns professionell auktoritet som ett villkor för “space”. Det räcker inte att ge barnet ordet om föräldrarnas tolkningsföreträde ändå styr samtalet. Evans (2010) blir relevant eftersom detta är diskretion som relationellt professionsarbete där socialsekreteraren behöver både reglera interaktionen och göra det på ett sätt som kan motiveras som rätt och proportionerligt. Socialsekreterarens diskretion blir då att avgöra när en mild markering räcker och när starkare åtgärder krävs för att barnet faktiskt ska kunna få sin röst hörd. En annan dimension är informationskontroll i risk- och våldsärenden, där utrymmet aktivt skyddas genom ordning i kontakterna:

“Om det handlar om våld...då brukar vi prata med barnet...i skolan och sen ringa föräldrarna...vi säger inte till dem innehållet i anmälan...för att de inte ska kunna påverka barnet...”^{IP6}

Här framträder utrymme som en tidsmässig och kommunikativ strategi för att skydda när och hur barnets röst formas, inte bara var. Samtidigt visar citaten att detta kräver legitimering, eftersom det innebär att vuxnas insyn tillfälligt begränsas, en avvägning som i barnavårdens

kontext ofta måste kunna motiveras både juridiskt och etiskt (Mattson, 2019; Singer, 2022). Detta kan också förstås i relation till hur inkorporeringen lyfter rätten i fokus i myndighetskontakter, vilket skärper kraven på att socialtjänsten kan visa hur handläggningen har utformats för att skydda barnet och samtidigt vara rättssäker för vårdnadshavare (Mattson, 2019). Därmed blir diskretion här också ett ansvar att väga två risker mot varandra. Risken att barnet påverkas om vuxna informeras för tidigt och risken att processen upplevs som otillräckligt transparent av vårdnadshavare, vilket ställer särskilda krav på hur beslut formuleras och dokumenteras (Singer, 2022; Swärd, 2020).

Utrymme syns också som avstånd och anonymitet:

“Jag försöker alltid boka...kanske om rummet bredvid är ledigt så kanske föräldern kan sitta där så det blir lite avstånd...” IP1

“man kan boka ett rum i skolan...så ingen behöver veta att just jag träffar barnet.” IP5

Denna typ av praktiska arrangemang kan ses som att socialsekreteraren försöker minska både lojalitetspress och social exponering, vilket stärker sannolikheten att barnets röst blir mer egen. Empirin visar här att “space” också handlar om social kontroll där barnets möjlighet att få sin röst hörd påverkas av risken att bli sedd, utpekad eller utsatt för efterföljande reaktioner (Lundy 2007). Genom avstånd och anonymitet skapas ett villkor där barnet kan uttrycka sig med mindre omedelbar konsekvensrädsla. Det som framträder är att utrymme är ett aktivt producerat villkor och att diskretion i detta tema handlar om att omvandla en princip till praktiska arrangemang, som fungerar i familjers konkreta vardag och i socialtjänstens ramar. När utrymme har skapats för barnets röst är nästa steg att undersöka hur barnet kan uttrycka sin vilja och sina erfarenheter. Socialsekreterarnas stöd för barnets uttryck blir därför av central betydelse.

När socialsekreterarna beskriver hur barnets röst görs möjlig, framträder “voice” som något som kräver översättning och stöd snarare än något som kan tas för givet:

“Om det är yngre...vi har inte pratat med barnet så direkt vi gör hembesök, observerat samspelet och kontakt med BVC...för att få så mycket information som möjligt...” IP2

Här definieras röst som mer än tal som observationer av samspel, affekt och reaktioner. Detta ligger i linje med betoning av att “voice” kräver anpassade former och att barns röst kan vara både verbala och icke-verbala (Lundy, 2007). Samtidigt visar citatet att delaktighet för de yngsta barnen inte kan reduceras till att fråga barnet, utan blir beroende av att socialsekreteraren kan identifiera vad som är relevant att observera och hur observationen ska ges status som beslutsrelevant information. Detta kan också förstås i relation till barnkonventionens genomslag i praktiken, där kravet inte bara blir att ha med barnet, utan att

kunna visa hur barnets situation och uttryck faktiskt har beaktats i bedömningen även när barnet inte kan uttrycka sig verbalt (Singer, 2022; Swärd, 2020). "Voice" produceras här genom socialsekreterarens tolkning och att barnets uttryck blir röst först när det översätts till en bedömningsbar beskrivning.

Ett återkommande tema är hur "voice" stärks genom relationsskapande aktiviteter:

"När kommer en ettåring...då kanske jag har med mig ritblock...spelat memory...bara för att lära känna barnet..."^{IP8}

I citatet blir kommunikationen inte bara ett verktyg utan en del av bedömningens kvalitet, utan en form som barnet behärskar riskerar rösten att bli vuxenstyrd eller utebli. Det blir tydligt att röst i praktiken ofta kräver en gemensam uttrycksform som lek, bild, symboler eller struktur som gör att barnet kan visa sådant som annars vore svårt att formulera. Detta knyter till forskning som pekar på att barns delaktighet inte bara handlar om att barnet får prata, utan om hur barnets röst kan göras begripligt och användbart i den vuxenstyrda processer (Larsson & Hultman, 2019; Singer, 2022). Larsson och Hultman (2019) betonar också att delaktighet i praktiken är öppen och därför blir beroende av professionellas tolkning av vad som räknas som tillräckligt stöd och vilka uttrycksformer som gör barnets röst möjlig att använda.

Samtidigt framträder en tydlig princip om att barnet inte ska pressas:

"Vi tvingar aldrig barn till att prata...om jag ställer någon fråga...som du inte vill svara på...du behöver inte svara."^{IP4}

"Jag berättar också för barnen att jag kommer att önska mig att få prata enskilt...jag kommer att fråga igen i alla fall för det är viktigt att få höra din röst."^{IP8}

Detta är centralt för en delaktighet som inte blir ensidig. Citatens innehåll visar att "voice" här också kopplas till att barns delaktighet ska vara möjlig utan att barnet behöver prestera information. Detta ligger nära Swärds (2020) betoning av att delaktighet kräver att barnet får information och möjlighet att avstå, och att socialtjänsten samtidigt behöver kunna visa hur barnet ändå gjorts delaktigt på ett sätt som är rimligt utifrån barnets förutsättningar. Citaten synliggör också en konsekvens. När barnet avstår måste socialsekreteraren hantera osäkerhet och ändå producera ett beslutsunderlag.

Sjögren (2018) ger här ett relationsperspektiv på varför barns tystnad inte bara blir en metodfråga, utan en konsekvens av mötets villkor. Om relationen är den arena där trygghet byggs och där barnet kan börja uttrycka även svåra saker, blir det begripligt att socialsekreteraren behöver arbeta aktivt med bemötande, tempo och ramar för att inte förstärka barnets oro eller ovilja att säga fel saker. Samtidigt visar Sjögren (2018) hur relationer i myndighetsutövning alltid rymmer olika maktförhållanden, vilket gör det extra

viktigt att delaktighet inte pressas fram utan möjliggörs genom ett professionellt relationsarbete.

Det gör att “voice” inte kan förstås enbart som ett ideal, utan också som något som skapar ett praktiskt dilemma, hur fattas en bedömning när barnets egen röst är begränsad eller frånvarande? I intervjumaterialet uttrycks detta genom:

“Har jag ett barn som inte vill prata...då kanske jag tar kontakt med skola, förskola...någon som känner barnet bäst.”^{IP7}

Det är en strategi för att inte låta barnets tystnad leda till att barnets perspektiv helt försvinner, men det öppnar samtidigt för en viktig fråga om vems tolkning som då blir barnets röst (Lundy, 2007). Här blir det möjligt att se en glidning i “voice” från barnets egen uttryckta röst till ett indirekt barnperspektiv där andra vuxnas beskrivningar och professionens observationer får representera barnet. När andra vuxna och professionella observationer får bära barnets röst riskerar barns perspektiv att övergå i ett barnperspektiv, där barnets erfarenheter filtreras genom vuxnas kategorier och tolkningsramar (Bergnehrs, 2019).

För tonåringar beskrivs särskilda metoder när direkt samtal inte fungerar:

“För tonåringar när de inte vill prata så får det fylla i ett formulär...Då har det hänt att det har kommit jätteviktig information...Annars hade det aldrig kommit fram.”^{IP3}

Här blir “voice” ett resultat av metodanvändning om samtalsformen upplevs hotande eller skambelagd kan ett formulär skapa en mindre exponerande väg. Citatet visar att “voice” inte alltid uppstår bäst i det klassiska samtalet, utan ibland kräver en form som minskar social exponering och som gör det möjligt att uttrycka känsliga erfarenheter utan omedelbar reaktion. Samtidigt kan detta förstås i linje med studier av kunskapsanvändning i barnavårdsutredningar där standardiserade verktyg och dokumentationssystem påverkar vilken typ av information som fångas och hur den görs bedömningsbar (Avby, Nilsen & Ellström, 2015). Verktyg kan alltså både vara en coping mechanisms och ett sätt att ge barnets röst större tyngd i beslutsunderlaget. Det kan också kopplas till Wallander (2022) i den meningen att verktyg och formulär kan fungera som ett sätt att göra annars svårartikulerade bedömningar och erfarenheter mer explicita, vilket stärker spårbarheten i hur barns berättelser tas om hand och görs relevanta i en utredning.

En särskilt konkret del av “voice” handlar om frågeteknik, det uttrycks i:

“Vi ställa väldigt generella frågor...just för att vi inte vill sätta barnet i en sits där de behöver ljuga eller bli rädda...”^{IP1}

“De gångerna som man har gått in direkt...din fröken sa det här...då ibland så säger de bara ja...men sen visade sig ett jättestort missförstånd...”^{IP7}

Detta visar att socialsekreterare inte bara efterfrågar innehåll utan också arbetar med villkoren för att innehållet ska vara tillförlitligt. "Voice" blir därmed ett kvalitetsarbete där hur frågan ställs påverkar vilken röst som skapas. Här framträder diskretion som metodiskt omdöme, att välja öppna ingångar som minskar risken för ledande svar och som gör barnets röst mer egen. Detta ligger i linje med att barnet ska kunna uttrycka sig på ett sätt som är möjligt och meningsfullt, inte framkallat (Lundy, 2007). I relation till "voice" kan Wallander och Molander (2014) användas för att tydliggöra att val av samtalsform, ingångar och metodstöd inte bara är teknik utan diskretion i praktiken. Socialsekreteraren använder sitt handlingsutrymme för att forma en situation där barnet kan uttrycka sig på ett sätt som blir meningsfullt för beslut. Wallander (2022) kan samtidigt förklara varför detta ofta kräver erfarenhetsbaserad kunskap som inte alltid är lätt att sätta ord på att avgöra när en fråga riskerar att bli ledande, eller vilken struktur som hjälper ett visst barn att prata.

5.2.2 Ge barnets röst betydelse i beslutsprocessen

Medan föregående avsnitt visade hur barnets röst möjliggörs och stöds, riktas analysen här mot vad som händer med barnets röst efter att den har kommit fram. Att barnets röst får betydelse beskrivs i intervjumaterialet som ett arbete som pågår efter samtalet. Det räcker inte att barnet får säga något, rösten måste tas emot, översättas och föras in i de forum där beslut formas:

"Då är det ju att man skriver ihop det...beslutsunderlaget...när man har pratat med barnet eller observerat..."^{IP6}

"Vi...lämnar över...så att det inte tappas..."^{IP3}

Här blir "audience" konkret när dokumentationen och beslutsunderlaget fungerar som mottagare, men också som transportmedel till arbetsledning och kollegor. Det innebär att barnets röst i praktiken måste göras institutionell, den behöver omvandlas från samtal och observation till en form som är begriplig och möjlig att fatta beslut utifrån. Vilket gör dokumentationen till en central plats där barnets röst antingen ges tyngd eller riskerar att tunnas ut (Mattson, 2019; Swärd, 2020).

Bergnehr (2019) fördjupar här förståelsen av vad som riskerar att hända i översättningen från samtal till text. När barnets röst dokumenteras behöver det ofta paketeras i ett organisatoriskt språk, och då finns en risk att barnets egna formuleringar och meningar glider över i vuxnas barnperspektiv. Då i tolkningar av vad barnet egentligen menar eller bör mena. Därför blir det relevant att följa hur barnets röst förändras när den går in i beslutsunderlaget. Frågan blir då om barnets perspektiv syns som något eget, eller om det omformas till en generell

vuxenbedömning av barnets situation. Bergnehr (2019) hjälper därmed till att synliggöra att “audience” inte bara handlar om att rösten förs vidare, utan också om vilken sorts röst som faktiskt förs vidare. Wallander (2022) fördjupa förståelsen av översättningen genom att synliggöra hur professionella ofta behöver omvandla bedömningar som förnimmelser av risk, trovärdighet eller barns signaler till formuleringar som kan granskas i text. Det gör “audience” till en plats där implicit kunskap måste göras synlig och begriplig, och därmed också mer sårbar för omformulering och standardisering.

Att barns röster dokumenteras olika och att delaktighet varierar i praktiken är samtidigt redan belagt i svensk kontext där tillsyns- och uppföljningsmaterial pekar på brister i barnsamtal och variation i hur barns röster skrivs in i beslutsunderlag (Östberg, 2010). Empirin kan därmed förstås som ett konkret exempel på hur “audience” inte är självgivet, utan beroende av dokumentationspraktiker som avgör om barnets röst blir bärande eller om det försvinner som en parentes i texten. Detta ligger också nära det som lyfts om att barnets bästa och barns rättigheter kräver konkretisering i varje enskilt fall, vilket i praktiken ofta innebär att det är i argumentationen och dokumentationen som avvägningar blir synliga och kan bedömas i efterhand (Ponnert och Sonander, 2019).

“Audience” syns också i hur barnets röst bärs vidare till föräldrar och görs till grund för samtal om åtgärder:

“Det är viktigt att barnen vet att vi kommer prata med föräldrarna...Det här behöver vi prata med dina föräldrar om...För så här ska inte du behöva ha det.” IP2

Här är mottagaren inte bara organisationen utan även de vuxna som har faktisk makt över barnets vardag. Här framträder “audience” som en förskjutning av barnets röst in i vuxenarenor där barnet själv inte alltid är närvarande, men där barnets röst ändå används som argument och utgångspunkt för förändring. Att barnet informeras om vilka kontakter som tas och varför:

“Barnet ska veta vilka vi ska kontakta och också varför.” IP8

stärker spårbarhet och begriplighet, vilket är centralt om delaktighet ska vara mer än ett enskilt samtal (Lundy, 2007). Här blir delaktigheten en del av en process där barnet får en möjlighet att förstå hur rösten rör sig vidare i systemet och vad den kommer användas till, vilket minskar risken att barnsamtal upplevs som ett isolerat förhör utan tydligt syfte. Swärd (2020) konkretiserar detta genom att betona just informationsgivning och återkoppling som centrala delar i delaktighetsprocessen. Barnet behöver inte bara uttrycka sig, utan också förstå vad som händer med dess röst och varför vissa kontakter tas. I rättsliga sammanhang betonas också att barns rätt att komma till tals hänger ihop med att barn ses som rättighetsbärare och

att deras perspektiv ska kunna påverka processer, även om påverkan ofta är villkorad av ålder och mognad. Det gör det relevant att skilja mellan att barnet får sin röst hörd och att barnet får insyn i processen, eftersom insyn ofta är en förutsättning för att delaktighet ska upplevas som meningsfull.

“Influence” framträder sedan på två olika nivåer i intervjumaterialet. Den första är formell och rättighetskopplad:

”Vi brukar säga att...vi hör dig du kan prata med oss...Men föräldrarna vill inte...de ser problemet på ett annat sätt...Sen beror det på barnets ålder...” ^{IP4}

Oavsett exakt juridisk part i olika typer av processer visar citatet hur socialsekreterare knyter inflytande till att barnet får ta del av underlag och förstå vad som händer. Här kopplas inflytande till insyn där barnet ges möjlighet att se hur det som sagts har skrivits fram och vilken riktning bedömningen tar. Den andra nivån är mer praktisk och kanske ännu viktigare i vardagsärenden där “influence” framträder som återkoppling. Det uttrycks tydligt i:

“Barnet också...får återkoppling...pappa tänker inte att det är en bra idé...nu får pappa bestämma men vi finns här...Det är viktigt att de får återkoppling då de...uttrycker ett behov och sen händer ingenting.” ^{IP1}

“Det här kommer vi att berätta för dina föräldrar...barnet får berätta vad vi har pratat om...och om det är något som barnet vill lyfta...” ^{IP6}

Här lyfts en central risk, om barnet berättar men inte får återkoppling kan delaktighet bli tom och tilliten skadas. Resultatet visar därmed att “influence” handlar om att barnet får en begriplig återkoppling med en synlig följd, även när beslutet inte blir som barnet önskar. Detta kan förstås som att “influence” inte alltid betyder att barnet får sin vilja igenom, utan att barnet kan se hur rösten faktiskt påverkade processens nästa steg (Lundy, 2007). Det innebär att återkoppling fungerar som en del av processen där barnet kan förstå att rösten togs på allvar, även om andra villkor som samtycke, risknivå och juridik avgjorde utfallet. Detta ligger nära Swärds (2020) betoning av återkoppling som en förutsättning för att delaktighet ska vara meningsfull och för att barnet ska kunna förstå sin egen roll i processen.

Samtidigt visar intervjumaterialet att betydelse ibland kräver att barnets röst skyddas genom integritets- och informationshantering:

“Vi frågar alltid barnen, finns det någonting...som du inte vill att mamma och pappa ska veta?” ^{IP3}

Det innebär att socialsekreteraren måste väga att föra vidare mot risken att barnet hamnar i en svår situation i hemmet. Här syns “influence” som något som kräver precision och selektion, där vad som förs vidare och, vid vilken tidpunkt kan avgöra om barnets röst leder till skydd

och förändring eller till ökade risker i barnets vardag. Det kan kopplas till att barns rättigheter i praktiken ofta måste hanteras inom ett familjestödjande system där socialtjänsten samtidigt ska skydda barnet och arbeta i relation till vårdnadshavare, vilket gör avvägningar om information, integritet och genomförbarhet centrala (Ponnert, 2019). Här blir Evans (2010) relevant som stöd för att förstå "influence" som ett legitimeringsarbete för att fatta beslut om vad som kan föras vidare, när och hur, vilket kräver professionell motivering och ansvarstagande. Diskretion blir då inte en fråga om att hålla inne, utan om att kunna motivera en balans mellan barnets rätt att bli hörd och barnets behov av skydd i relationer där vuxna har makt.

Slutligen framträder "audience" och "influence" som återkommande över tid och mellan socialsekreterare. Det uttrycks i:

"Man får bara ha mycket tillit till sina kollegor som tar över...att de faktiskt lyssnar in det vi säger så att det inte missas sen."^{IP8}

Detta visar hur barnets röst görs synlig för nästa instans. Detta knyter direkt till forskning om utredningsarbete och dokumentation där kunskap och observationer måste artikuleras och lyftas för att inte försvinna i organisatoriska skiften (Avby, Nilsen & Ellström, 2015). Här blir "audience" och "influence" i praktiken beroende av kontinuitet, eftersom barnets röst inte bärs över vid överlämningar riskerar den att förlora sin påverkan, även om barnet faktiskt har berättat. Barnets röst får alltså betydelse först när den både mottas och bärs vidare på ett sätt som överlever organisatoriska gränser. Sammantaget visar detta att betydelse är något som produceras mellan samtal, text, återkoppling och överlämning och att barns delaktighet därför behöver förstås som en process som kan stärkas eller försvagas i varje del (Lundy, 2007; Avby, Nilsen & Ellström, 2015).

5.3 Yrkeserfarenhetens betydelse för diskretion och barns delaktighet

5.3.1 Yrkeserfarenhet som utvecklar diskretionen

Socialsekreterarna beskriver yrkeserfarenhet som en avgörande faktor för hur de kan använda diskretion i praktiken:

"Då var jag mer osäker i beslut och i mina bedömningar...Man blir mer och mer trygg."^{IP5}

Skillnaden handlar inte bara om att man blir säkrare, utan om att erfarenhet förändrar vilken typ av bedömning som blir möjlig. Citatet fungerar därför inte bara som en allmän beskrivning av kompetens, utan som en markör för att diskretion upplevs som något man

växer in i, en förmåga att göra mer precisa och samtidigt mer nyanserade bedömningar under osäkerhet.

För att fördjupa varför erfarenhet spelar roll används Wallander (2022) för att visa att yrkesskicklighet ofta innebär att den implicita kunskapen blir mer utvecklad. Man lär sig känna igen mönster, tolka signaler och göra finare distinktioner, samtidigt som man blir bättre på att omvandla dessa iakttagelser till bärande argumentation. Det innebär att erfarenhet inte bara gör socialsekreteraren säkrare, utan stärker förmågan att både tolka öppna normer och formulera varför en viss gränsdragning är rimlig. Wallander och Molander (2014) kan då bidra till att rama in detta som en utveckling av diskretionens resonemang. Mer erfarenhet innebär ofta en större andel genomförda relevansbedömningar och en mer precis koppling mellan information, norm och åtgärd. Detta kan också kopplas till kunskapsanvändning som situerad och vardagsnära. Erfarenhet stärker ofta förmågan att kombinera olika kunskapskällor så som riktlinjer, kollegiala bedömningar, tidigare fall och avgöra vilka som är mest relevanta i den konkreta situationen (Avby, Nilsen & Ellström, 2015).

”Barnets bästa ser jag som tre delar...barnets perspektiv...ett barnrättsperspektiv och de två sammanvägda ihop med vår bedömning blir barnets bästa.”^{IP4}

Här synliggörs att centrala bedömningspunkter i barnavårdsärenden inte är mekaniska utan kräver professionell tolkning. Det är just i dessa öppna normer som diskretion blir nödvändig och där erfarenhet fungerar som en kunskapsbas för att kunna väga barns vilja, föräldrars vilja och skyddsbehov mot varandra. I relation till införandet av barnkonventionen kan detta också förstås som att kraven på motivering och tydlighet ökar när öppna normer ska omsättas i beslut, vilket gör den erfarne socialsekreterarens förmåga att formulera gränsdragningar och skäl särskilt betydelsefull (Mattson, 2019). I intervjumaterialet blir detta särskilt betydelsefullt eftersom skilda viljor sällan handlar enbart om insats ja eller nej, utan om hur situationen ska förstås. Om ett beteende ska tolkas som risk, som omsorgsbrist, som konflikt eller som något övergående. Erfarenhet blir då en resurs för att kunna avgöra vad som faktiskt står på spel. Detta ligger nära forskning som skiljer mellan diskretion som utrymme och diskretion som resonemang när lag och organisation skapar ett handlingsutrymme, men det är genom professionellt omdöme som information blir till vad fallet är och vad som bör göras (Hansen, Gerds & Andresen, 2023). Detta innebär att erfarenhet inte enbart påverkar hur man använder diskretion, utan även vad diskretionen består av, tolkning av begrepp, relevansbedömningar och gränsdragningar som formar hela utredningens riktning. Det framträder också hur erfarenhet påverkar vad socialsekreteraren ser som behov:

”Ju mer erfaren man är...se...här finns det faktiskt det här behovet...mer koll på krav för att beviljas...I början var jag osäker...” IP3

Det innebär att erfarenhet inte bara påverkar säkerheten i bedömningen, utan själva identifieringen av behov och rättigheter. Citatet synliggör att se behov inte är ett neutralt registrerande, utan ett professionellt arbete, att kunna koppla observationer och berättelser till kriterier, krav och möjliga insatser. Detta är viktigt eftersom avvägningarna mellan barns och föräldrars vilja ofta avgörs i ett tidigare steg än beslutet i vad som definieras som relevant problem, vilka risker som uppfattas som centrala och vilka insatskrav som anses uppfyllda. Det innebär att erfarenhet påverkar själva startpunkten för avvägningen, om en situation definieras som ett behov som måste mötas, eller som något som kan hanteras med råd, uppföljning eller avslut.

Detta stämmer väl med att bedömningar i barnavård påverkas av hur socialsekreterare kategoriserar problem och kopplar dem till standardiserade eller möjliga lösningar (Gustafsson & Linderfalk, 2025). Kopplingen ligger främst i att öppna normer och otydligt tolkningsstöd kan öka betydelsen av professionella motiveringar och hur socialsekreterare gör sina avvägningar begripliga (Gustafsson & Linderfalk, 2025). På så sätt kan erfarenhet förstås som en resurs som skapar mer stabila kopplingar mellan det som hänt och vad det betyder i systemets logik vilket i sin tur påverkar hur barns röst och föräldrars vilja kan vägas in. Samtidigt visar intervjumaterialet att erfarenhet kan göra glappet tydligare mellan vad man bedömer vore bäst och vad som är möjligt:

”Då...kan det kännas ibland snävt... jag kan se olika risker...men här har vi inte lagstöd för att göra det jag tänker blir bra.” IP1

”Ibland behöver vi två samtycken...Vi kan inte bevilja en insats enligt socialtjänstlagen om inte båda samtycker.” IP8

Denna beskrivning fördjupar analysen av erfarenhet med ökad förmåga att se risker och behov blir det också mer synligt när juridiska ramar och mandat sätter stopp. Här framträder erfarenhet som en förmåga att urskilja dem där den erfarna socialsekreteraren ser fler alternativa risklinjer, och därmed också fler punkter där systemet inte ger handlingsmöjlighet. I stället för att erfarenhet löser avvägningarna kan den alltså öka medvetenheten om dem (Gustafsson & Linderfalk, 2025). Detta kan även förstås i relation till hur barnkonventionens genomslag i social barnavård sker i ett spänningsfält mellan normativ ambition och praktiska villkor, där professionella aktörer måste hantera att rättsliga principer inte alltid kan omsättas fullt ut i varje enskilt fall (Ponnert & Sonander, 2019). Det innebär att yrkeserfarenhet kan intensifiera diskretionens etiska och professionella belastning, ju mer man förstår om risker

och behov, desto tydligare blir också de situationer där barnets perspektiv eller skyddsbehov inte kan omsättas i handling, vilket skärper kravet på motivering, dokumentation och återkoppling.

5.3.2 Yrkeserfarenhet som stärker diskretion i processer

Ett tydligt bidrag i intervjumaterialet är att erfarenhet inte bara kopplas till beslut, utan till vägen fram till ett beslut. Detta kan fördjupas med Petersén och Bennich (2025), som visar att professionalitet för nyare socialarbetare ofta utvecklas genom just den här typen av praktiskt processkunnande. Att veta hur ett ärende ska drivas framåt, hur möten ska läggas upp och hur man hanterar osäkerhet utan att tappa struktur. De belyser också spänningen mellan yrkets värden och organisatoriska krav, där nyare socialsekreterare kan bli mer bundna till formell korrekthet och rutin, medan erfarenhet ofta innebär en större trygghet i att använda diskretion på ett sätt som samtidigt är etiskt och genomförbart. Detta stärker förståelsen av att erfarenhet förändrar själva sättet diskretion utövas i praktiken. Från mer regelbunden styrning till mer situationsanpassad processledning, vilket blir särskilt avgörande när barns och föräldrars vilja inte överensstämmer (Petersén & Bennich, 2025).

Socialsekreterare beskriver att de i början var mer låsta i hur de arbetade:

”I början så var man ju väldigt...fyrkantig nästan. Att man inte riktigt visste hur man kunde ta ut svängarna...Desto mer man vet...vilka möjligheter som finns. Desto mer kan man ju ta ut svängarna och jobba utifrån barnets önskemål.” IP3

Här synliggörs diskretion som process där erfarenhet innebär att socialsekreteraren blir bättre på att hitta alternativ och kombinationer som gör det möjligt att tillgodose barnets behov utan att omedelbart fastna i ett ja eller nej mellan viljor. Citatet visar att handlingsutrymmet inte främst handlar om att frånga regler, utan om att känna till vilka variationer, upplägg och mellanlösningar som ryms inom ramen. Erfarenhet blir därmed en resurs för att omvandla en avvägning till ett förhandlings- och handlingsutrymme. Detta ligger nära hur diskretion kan förstås som något som görs i processval och relevansbedömningar, där större erfarenhet ofta innebär att fler möjliga vägar blir synliga och därmed också möjliga att motivera (Wallander & Molander, 2014).

Detta kommer också fram i mer beskrivning av mötessituationer:

”Det är lite finkänslighet i det hela...man känner av när det kommer in ett barn som kanske är lite ängsligt...låta dem alla prata tillsammans och sen dela upp...” IP6

Erfarenhet blir här en förmåga att läsa situationen och anpassa strukturen så att barnets röst och vilja överhuvudtaget kan bli uttryckbar. Det handlar alltså om precision och att välja när

ett barnsamtal ska ske, och hur man skapar ett samtalsklimat där barnet vågar säga något som kan stå i variation med föräldrarnas. Wallander (2022) bidrar här genom att synliggöra att sådana finkänsliga bedömningar ofta bygger på erfarenhetsbaserade tolkningsmönster som hjälper socialsekreteraren att uppfatta när ett barn blir spänt eller tystnar och att den professionella utmaningen då blir att omsätta dessa iakttagelser i resonemang som kan dokumenteras och förklaras.

En viktig poäng är att avvägningarna mellan barns och föräldrars vilja ofta inte sker i ett abstrakt resonemang, utan i hur samtalet organiseras. Vilka som får tala och hur man hanterar att barn kan låsa sig. Diskretionen i processen blir därmed en konkret mekanism för inflytande, genom mötets upplägg avgörs vad som överhuvudtaget kan bli synligt som barnets vilja. Detta kan samtidigt kopplas till forskning som lyfter hur beslut i barnavård formas i socialsekreterarens interaktioner och hur deras direkta erfarenhet av mötet med barn och föräldrar används som validering i bedömnings- och beslutsprocesser (Larsson & Hultman, 2019). Det innebär att hur barnet reagerar och hur tryggheten byggs i mötet blir en del av själva beslutsunderlaget, även om den inte alltid kan uttryckas som hård fakta. Det kan också kopplas till att delaktighet i praktiken är öppen och i hög grad beroende av hur socialsekreteraren väljer att organisera samtal och dokumentation, vilket gör processkunnande till en avgörande del av vad delaktighet faktiskt blir i ett ärende (Larsson & Hultman, 2019). En närliggande dimension är att erfarenhet beskrivs som avgörande för att upptäcka och hantera när föräldrar tar över och barnets vilja blir svår att få fram:

”Vi vet ju att föräldrarna får ta en mycket större plats...Men i ett barnsamtal ger barnet mest plats...vi brukar boka en enskild tid där nu är det dags för barn.” ^{IP7}

Här syns hur erfarenhet gör även att observationer där barnet inte vågar, eller att rummet domineras behandlas som beslutsrelevant information som måste följa med i processen. Citatet visar att erfarenhet också innebär en förmåga att ge status åt det som annars kan framstå som diffust som tystnad, tvekan och dominans blir inte bara stämningar. Utan indikatorer som påverkar hur barnets röst ska tolkas och hur ärendet ska drivas vidare. Det betyder att erfarenhet kan öka sannolikheten att barnets perspektiv inte tappas, även när barnet inte kan eller vill formulera sin vilja tydligt i stunden. Det kan förstås som ett sätt att skydda barnets delaktighet över tid även om barnet inte talar fullt ut i mötet, observationen om att barnet inte vågar i sig kan bli en viktig uppgift som påverkar nästa steg.

Även anpassningen till barns ålder lyfts som en kompetens som växer med erfarenhet:

”Desto yngre...desto mer behöver man tänka nyanser i samtalet...verkligen behöva tolka in vad de säger vilket kommer med erfarenheten.” ^{IP4}

Den här typen av tolkning är central för att barns röst ska kunna vägas mot föräldrars berättelse på ett rättvisande sätt. Här synliggörs en särskild aspekt att kunna göra barnets röst jämförbart med föräldrarnas vilja utan att barnets röst förändras. I praktiken innebär det att socialsekreteraren behöver kunna anpassa språk, tempo och frågenivå. Utöver det också avgöra vad som är ett barns ordval, vad som är barnets förståelse och vad som kan vara påverkan.

Det pekar också mot den bredare kunskapsdiskussionen i barnavårdsforskning där socialarbetare uppger att de använder egna och kollegors erfarenheter som kunskapskälla, vilket stärker handlingsförmågan men också gör att bedömningar kan variera något som i sig är en del av diskretionens villkor (Höjer, Forkby & Hultman, 2017). Detta innebär att erfarenhet samtidigt kan förstås som en resurs och ett villkor där den ger större spelplan i mötesupplägg och tolkning, men kan också bidra till att olika socialsekreterare organiserar processer olika. Vilket påverkar hur barns och föräldrars viljor synliggörs och därmed hur de kan vägas i beslut.

5.3.3 Yrkeserfarenhet som legitimering

Flera citat visar att erfarenhet påverkar diskretion genom förmågan att få gehör. En socialsekreterare formulerar det:

”Den enda skillnaden...hur bra är man på att argumentera för sin sak...det kommer med erfarenheterna.” IP8

Detta är en viktig nyckel där diskretion inte bara är att välja, utan att kunna göra den egna bedömningen legitim i relation till chefer, gruppleddare, kollegor och organisatoriska beslutsvägar. Det innebär att diskretionens genomslag delvis avgörs av hur bedömningen kan förankras och accepteras inom organisationens former för ansvar och beslut.

Wallander och Molander (2014) stärker poängen om att diskretion inte bara utövas i mötet med klienter, utan också i relation till organisationens beslutsarenor. Diskretion förutsätter ett handlingsutrymme, men den får praktisk effekt först när socialsekreteraren kan göra sin bedömning begriplig och acceptabel för de som har mandat att godkänna, prioritera eller följa upp. Wallander (2022) fördjupar detta genom att visa att professionalitet också handlar om förmågan att översätta sammanvägningar och yrkesmässiga iakttagelser till argument, dokumentation och skäl som tål granskning. Erfarenhet kan därför förstås som en växande förmåga att bära diskretionen kommunikativt.

Citatet synliggör att diskretion i praktiken ofta är beroende av övertygelse och en välgrundad bedömning måste kunna framställas på ett sätt som gör att den accepteras som rimlig, proportionerlig och förenlig med organisationens prioriteringar. Här passar Evans (2010) syn på diskretion som ett professionellt genomförande- och legitimeringsarbete där bedömningar måste kunna försvaras, förhandlas och översättas in i organisationens språk och krav. Det innebär att erfarenhet kan förstås som en utvecklad förmåga att formulera skäl, och att tydliggöra varför en viss avvägning är nödvändig, vilka uppgifter som bär den, och hur den relaterar till ramar och risknivå.

Detta spår syns även när socialsekreterare beskriver hur de i början behövde mer stöd i sin bedömning:

"...jag förlitade mig mycket på min arbetsledare...bollade jättemycket...för att vara säker..." IP5

"Det blir man ju mer bekväm med ju fler år man jobbar." IP2

Men det centrala här är inte bara trygghet, utan att erfarenhet förändrar relationen mellan individ och organisation. Från tät kontroll och validering mot arbetsledning till mer självständig argumentation, samtidigt som beslut fortfarande ofta görs kollektivt eller i hierarki.

Petersén och Bennich (2025) används här för att fördjupa hur denna förskjutning formas i de tidiga yrkesåren. De visar att nyutexaminerade socialarbetare ofta behöver stöd för att utveckla professionalitet i praktiken och att kollegial vägledning blir avgörande för att kunna hantera komplexa avvägningar och samtidigt känna att bedömningen håller. Det innebär att legitimitet inte bara är individuell kompetens. Detta stärker tolkningen att erfarenhet inte enbart ger bättre omdöme, utan också en större förmåga att göra omdömet giltigt i organisationen, att formulera skäl, möta invändningar och översätta bedömningen så att den accepteras som rimlig och rättssäker (Petersén & Bennich, 2025). Här kan även Avby, Nilsen och Ellström (2015) bidra genom att visa att kunskap i utredningsarbete ofta utvecklas i kollegiala samtal och i vardagliga prövningar av bedömningar, vilket gör legitimering till en del av kunskapsanvändningen i praktiken.

Det blir tydligt i citatet:

"Jag tror att själva besluten...är detsamma...vi tar upp det med gruppleddare...flera personer...jag gör ingen bedömning helt själv..." IP5

Detta kan användas för att visa att erfarenhet inte primärt innebär ensamt beslutsfattande, utan en ökad förmåga att navigera i en kollektivt legitimerad beslutsordning. Det innebär också att erfarenhet kan påverka tyngden i den egna rösten i kollegiala forum inte genom formellt

mandat, utan genom hur väl man kan argumentera och hur väl man kan visa att avvägningen bygger på relevanta uppgifter. Det kan samtidigt förstås i ljuset av att beslutsfattande i social barnavård ofta är processuellt och sker genom stegvisa prövningar och underlagsarbete, där det professionella omdömet behöver vara både sakligt och institutionellt gångbart (Östberg, 2010; Höjer, Forkby & Hultman, 2017).

En annan tydlig dimension handlar om dokumentation:

”Vi försöker...skriva i punktform istället för löpande text...Då blir det...mamma sa, pappa sa, barnet sa...vilket gör det tydligare” IP7

“Sen är det ju en annan fråga hur mycket man väger in när man gör sin bedömning eller skriver sin utredning.” IP2

beskriver ett skifte där röster hålls isär och görs jämförbara. Detta kan kopplas till hur barns och föräldrars vilja vägs. Skrivsättet påverkar om barnets röst framstår som en egen källa eller en reaktion på vuxnas berättelser. I relation till viljes avvägningar blir detta särskilt betydelsefullt. När skillnader finns mellan viljor behöver dem göras synliga, annars riskerar bedömningen att framstå som godtycklig eller tagen ur luften.

Att erfarenhet kopplas till hur man skriver syns också i citatet:

”Jag tror det sättet jag skriver på är respektfullt...det är mycket sällan...jag har fått tillbaka en utredning där man klagar.” IP8

Här blir erfarenhet en resurs för att göra bedömningar bärbara, inte bara sakligt, utan också kommunikativt och rättssäkert i en praktik där dokumentation ofta är den plats där avvägningar ska kunna granskas (Östberg, 2010). Citatet synliggör att legitimitet också produceras i ton och form där ett respektfullt språk kan öka acceptans och därmed göra det mer sannolikt att utredningen kan användas som grund i fortsatta steg utan att fastna i klagomål och ifrågasättanden.

Sammantaget visar detta att yrkeserfarenhet stärker diskretionen genom två steg. Att kunna få genomslag i organisationen genom argumentation och förankring, och att kunna göra avvägningar hållbara i text genom tydlig transparens och ett språk som tål granskning. I viljes avvägningar blir detta avgörande eftersom bedömningen annars riskerar att falla på just legitimitetsfrågan, och inte nödvändigtvis på brist av information, utan på att den inte blivit tillräckligt prövningsbar för andra.

5.3.4 Yrkeserfarenhet, intuition och kontroll

Intervjuaterialet ger även en mer avancerad bild av erfarenhet genom att socialsekreterare kopplar den till intuition:

"Man behöver ibland stanna upp och kanske lyssna lite på magkänslan... varför reagerar barnet så..." IP1

Här kan intuition förstås som en uppmärksamhet på avvikelser och mönster, snarare än som ett färdigt svar (Larsson & Hultman, 2019). I intervjumaterialet fungerar magkänslan inte som ett färdigt svar, utan som en början för vidare prövning eller en markör för att något behöver undersökas, preciseras eller följas upp.

Samtidigt finns i citaten ett tydligt mot citat att magkänsla kan bli privat eller oreflekterad:

"I mötet så måste jag vara helt neutral och även i min utredning... Sen kan jag... ventilera med... kollegor eller min chef." IP6

Denna kombination ger erfarenhet en mer tränad uppmärksamhet för subtila signaler, men professionalitet kräver att reaktionen görs bearbetad och motiverad genom kollegial prövning och genom att den översätts till sakliga formuleringar i utredning. I dokumentation måste reaktionen omvandlas till observationer och resonemang som kan bära inför andra. Det anknyter till hur diskretion i forskning ofta förstås som både individuell och organisatoriskt inbäddad, där bedömningar behöver förankras och göras prövningsbara i en byråkratisk och rättslig kontext (Evans, 2010). Det innebär att erfarenhet inte bara ger större känslighet, utan också en större förmåga att disciplinera den. Att veta när man ska stanna upp, när man ska ta stöd, och hur man gör en oro kommunicerbar utan att den blir spekulativ.

Wallander (2022) ger här en tydlig teoretisk förankring för att intuition kan förstås som den erfarna socialsekreteraren reagerar på subtila signaler utan att omedelbart kunna formulera hela kedjan av skäl. Det avgörande för professionalitet blir då inte att intuitionen styr beslutet, utan hur den bearbetas. Att den leder till kontrollfrågor, ytterligare informationsinhämtning, och därefter översätts till dokumentation. På så sätt kan intuition integreras i ett rättssäkert bedömningsarbete genom att den blir startpunkt för prövbarhet snarare än slutpunkt för slutsats (Wallander, 2022). Detta ligger också nära förståelsen av barnrättsligt beslutsfattande som något som kräver synlig motivering. Även när en professionell oro uppstår snabbt måste den i nästa steg kunna knytas till iakttagelser och skäl som tål granskning (Mattson, 2019). En ytterligare fördjupning i intervjumaterialet är att erfarenhet kopplas till ett bredare perspektiv på systemets villkor:

"Genom att ha jobbat i många år... kan man också få större perspektiv... Dessa människor måste kämpa emot hela systemet..." IP3

"För är det så att både barnet och föräldern vill en sak då spelar det inte så jättestor roll vad jag vill... men är det så att man har två olika viljor så behöver man ju... där går våran profession in." IP8

Denna beskrivning kan användas för att visa hur erfarenhet påverkar hur avvägningar förstås. Inte bara som en avvägning mellan barn och förälder, utan som något som också formas av tidigare kontakter, misstro, skam och upplevelser av kontroll. Resultatet synliggör därmed att yrkeserfarenhet också kan innebära en förändrad problemförståelse där motstånd eller irritation hos föräldrar kan tolkas mindre som ovilja och mer som ett uttryck för tidigare negativa erfarenheter av myndigheter. Vilket i sin tur påverkar hur socialsekreteraren väljer att lägga upp dialogen. Detta kan i sin tur påverka diskretionens utformning exempelvis hur man skapar allians, och hur man undviker att låsa fast föräldrar i motstånd. Här blir också barnkonventionens ställning som normativ ram relevant, eftersom socialtjänstens arbete i ett inkorporeringssammanhang i högre grad behöver visa hur barns rättigheter omsätts i mötet med familjer som samtidigt kan uppleva kontroll och granskning (Ponnert & Sonander, 2019). Sjögren (2018) används här för att fördjupa varför just detta relationsarbete blir en del av den professionella diskretionen. I studien framträder relationen inte som ett tillägg till myndighetsutövningen, utan som ett redskap som gör bedömningsarbetet möjligt, att vinna tillit, skapa samtalsutrymme och få fram information under villkor där klienten samtidigt kan uppleva sig granskad och underordnad. Relationen blir därmed en plats där socialsekreteraren behöver balansera stöd och kontroll, och där bemötande, tempo och tydlighet får konsekvenser för om samarbetet alls kan fungera (Sjögren, 2018).

Det hänger ihop med citatet:

”För att skapa allians och prata med folk som kanske är besvikna och arga...det hjälper...Tyvärr finns det föräldrar som känner sig kränkta över att prata med unga socialsekreterare...” IP4

Här blir erfarenhet en resurs inte bara i bedömningen, utan i att kunna hålla avvägningar utan att tappa barnets behov ur sikte. Citatet kan förstås som att legitimitet också är relationell där erfarenhet kan öka chansen att bli lyssnad på, vilket i praktiken kan vara avgörande för att överhuvudtaget få till samtal, samtycke eller fortsatt kontakt särskilt i ärenden där viljor redan drar åt olika håll. Det kan också kopplas till barnavårdens dubbelhet där socialsekreterare behöver hantera både föräldrars rättigheter och barnets skydd (Höjer, Forkby & Hultman, 2017). Här blir erfarenhet inte bara en kunskapsresurs, utan en stabiliserande faktor i interaktionen. Att kunna möta förälders frustration utan att gå i försvar, och samtidigt behålla ett barnfokus i både samtal och dokumentation. I ett inkorporeringssammanhang kan detta också förstås som att professionella aktörer behöver förena ett relationellt arbete med ett tydligt ansvar att hålla barnets rättigheter synliga och begripliga i processen, även när samspelet med vuxna är konfliktfyllt (Ponnert & Sonander, 2019).

6. Diskussion

Diskussionen knyter resonemanget direkt till de tre frågeställningarna och visa hur resultaten tillsammans fördjupar förståelsen av professionell diskretion och barns delaktighet i ärenden där viljor inte överensstämmer. Studiens centrala bidrag är inte enbart att visa att socialsekreterare använder diskretion, utan att tydliggöra hur diskretion tillämpas i en specifik situation. I detta fall när barnets och föräldrarnas viljor inte överensstämmer och socialsekreteraren samtidigt måste beakta barnets rätt att bli hörd, föräldrarnas vilja, barnets bästa samt juridiska och organisatoriska förutsättningar.

För den första frågeställningen visar resultaten att diskretion inte främst kan förstås som ett fritt beslutsutrymme i slutet av processen. Utan som ett kontinuerligt arbete där socialsekreteraren gör ärendet bedömningsbart genom en process av selektion och definiering av problem. Detta ligger nära Lipskys (2010) beskrivning av gräsrotsbyråkratens villkor att arbetet bedrivs i komplexitet, under tidspress och med motstridiga mål. I relation till studiens fokus framträder detta särskilt tydligt i ärenden där barns och föräldrars viljor inte överensstämmer. Det innebär inte endast att två olika viljor behöver vägas mot varandra, utan även att socialsekreteraren först måste göra dessa viljor begripliga och relevanta för beslutet. Barnets röst kan ge andra uttryck än föräldrarnas. Diskretionen består således i att tolka vad viljorna betyder och hur de kan förstås i relation till barnets bästa. Handlingsutrymme uppstår just i prioriteringar och avvägningar av vad som är relevant i det enskilda fallet. Resultaten ligger även i linje med beskrivningar av svensk barnavård som en följd av successiva prövningar från anmälan till beslut. De innebär att information kontinuerligt ordnars och värderas, och där processen i sig blir en central plats för professionell diskretion (Östberg, 2010).

En viktig fördjupning i studien är att avvägningar mellan viljor ofta sammanfaller med berättelser som inte överensstämmer om vad problemet är, vilket innebär att diskretion också handlar om att definiera problem och begreppsarbete. Det handlar alltså inte bara om att väga barnets vilja mot förälderns vilja, utan om att avgöra vilken förståelse av situationen som ska bära den fortsatta bedömningen. Att avgöra vad som behöver klarläggas för att kunna koppla berättelser och observationer till bedömningskriterier som är juridiskt och praktiskt relevanta blir därmed en central del av diskretionen. Denna typ av kunskaps- och tolkningsarbete ligger i linje med forskning om kunskapsanvändning i barnavårdsutredningar. Där socialsekreterare skapar beslutsrelevans genom att kombinera olika delar och göra vardagsbedömningar granskningsbara (Avby, Nilsen & Ellström, 2015). Samtidigt kan resultaten förstås genom att barnkonventionens inkorporering stärker kravet på motiverade och spårbara bedömningar.

Det ger inte ett färdigt metodstöd för hur principer ska omsättas i varje steg av utredningen (Mattson, 2019). Det innebär att artikel 12 inte löser de skilda viljorna i sig, utan snarare skärper kravet på att socialsekreteraren kan visa hur barnets röst har hanterats.

Resultaten problematiserar samtidigt att diskretion i processer när den sker under hårda organisatoriska villkor riskerar att styra vilka perspektiv som får tyngd. Det innebär att det kan bli mer beroende av när, hur och i vilken ordning information blir tillgänglig (Lipsky, 2010). Detta ligger nära Ponnerts (2019) resonemang om att barnkonventionen som lag i ett familjestödjande system riskerar att få olika genomslag. Detta beroende på hur praktiken organiseras och vilka resurser och arbetssätt som faktiskt finns tillgängliga. En tolkning är att viljor som inte överensstämmer tydliggör diskretionens processuella karaktär. När barn och föräldrar har olika viljor avgörs barnets möjlighet att få betydelse inte endast i slutbeslutet, utan också i hur samtal planeras, hur information samlas in, vilka uppgifter som provas samt hur motstridiga viljor görs jämförbara.

För den andra frågeställningen visar resultaten att barns delaktighet inte kan reduceras till att barnet får prata. De bör förstås som en process där utrymme, uttryck, mottagande och faktisk betydelse måste hållas ihop. Här blir Lundys (2007) modell betydlig eftersom den synliggör att "voice" utan "audience" och "influence" riskerar att bli en tom handling. Även om barnet har fått uttrycka sin vilja, uppstår frågan om barnets röst faktiskt beaktas och ges betydelse i beslutsprocessen när denna vilja står inför föräldrarnas. Med delaktighetsmodellens begrepp kan den därför förstås som en prövning av övergången från att barnet har en röst till att denna röst får verkligt inflytande. Resultaten bekräftar samtidigt svensk forskning som pekar på att barns delaktighet varierar i praktiken och att dokumentation är en kritisk punkt där barns röst antingen kan stärkas eller försvagas (Östberg, 2010; Höjer, Forkby & Hultman, 2017).

I studien framträder "space" och "voice" som något som socialsekreterare aktivt producerar. De ligger i linje med forskning som betonar att barns röst behöver göras begripligt och användbart i vuxenstyrda processer (Larsson & Hultman, 2019; Singer, 2022). Detta kan tolkas som att socialsekreteraren utövar sin diskretion redan innan själva avvägningen formuleras. Genom att fastställa hur barnet ska få komma till tals, om föräldrar ska vara närvarande, hur frågor ska ställas och vilka uttrycksformer som ska användas, etableras de villkor som senare avgör vilken typ av röst som kan vägas mot föräldrarnas vilja.

Diskretionen påverkar således inte enbart hur barnets röst bedöms, utan även hur barnets röst överhuvudtaget kan komma till uttryck. Här kan också barnrättens utveckling i svensk kontext förstås som en förskjutning från att barns medverkan ses som bra till att den behöver kunna

visas, motiveras och följas i ärendets dokumentation och beslutsprocess (Ponnert & Sonander, 2019).

Samtidigt visar resultaten att det mest sårbara ofta är "audience" och "influence". Om barnets röst inte dokumenteras spårbart i underlag, inte återkopplas på ett begripligt sätt och inte bärs vidare vid dokumentation, riskerar delaktighet att stanna vid en formell markering. Detta anknyter till Avby, Nilsen och Ellströms (2015) poäng om att kunskap måste artikuleras och lyftas för att kunna cirkulera i organisationen. Barns röst får betydelse först när den blir en del av det underlag som andra aktörer faktiskt använder i beslut och uppföljning. Här blir detta särskilt avgörande, eftersom barnets röst annars riskerar att bli synlig men förbli svag. Barnets åsikter kan dokumenteras men ändå förlora betydelse om föräldrars samtycke, organisatoriska förutsättningar eller juridiska begränsningar ges större vikt.

En viktig problematisering som resultaten väcker är att när barnet inte vill eller kan uttrycka sig, ersätts barnets röst delvis av vuxnas tolkningar via skola, barnavårdscentralen eller observationer. Detta kan preciseras med Bergnehr (2019) när barns röst inte framträder genom egna berättelser ökar utrymmet för vuxnas barnperspektiv, eftersom processen ändå kräver slutsatser. Det behöver inte vara fel utan det kan vara nödvändigt för skydd och utredning, men det gör frågan om transparens central. Det blir viktigt att markera vad som är barnets egen röst och vad som är vuxnas tolkningar av barnet. Annars riskeras barnets röst att bli något som antas snarare än något som faktiskt kan följas i underlaget. Detta hjälper därmed att visa när barnets röst bevaras och när det ersätts av ett tolkat barnperspektiv, vilket är avgörande för hur barns delaktighet kan förstås i praktiken (Bergnehrs, 2019). Om barnets egen röst är svag, tyst eller indirekt, medan föräldrarnas vilja uttrycks tydligt, ökar risken att barnets perspektiv ges mindre vikt. Socialsekreteraren kan dock inte bortse från barnets röst enbart på grund av otydligt uttryck. Diskretion innebär här att tolka barnets intentioner utan att överta dess röst.

Transparens, motivering och återkoppling blir centrala för att delaktigheten inte ska bli påhittad (Lundy, 2007; Avby, Nilsen & Ellström, 2015).

För den tredje frågeställningen visar resultaten att yrkeserfarenhet påverkar diskretionens kvalitet. Erfarenhet tycks utveckla förmågan att konkretisera öppna normer och göra gränsdragningar i praktiken, vilket är avgörande i barnavårdsärenden där begrepp som risk och skälighet ofta kräver professionell tolkning (Singer, 2022). Här blir också införandet relevant som en bakgrund till varför kraven på motivering och rättighetsmedveten praktik skärps, samtidigt som tolkningsutrymmet kvarstår och behöver hanteras i professionella bedömningar (Mattson, 2019; Ponnert, 2019). Detta kan förstås i relation till Evans (2010)

syn på diskretion som ansvarsbunden professionell praktik där diskretion inte bara handlar om att kunna göra, utan om att kunna motivera och bära sina avvägningar som legitima i relation till organisationens krav och beslutsvägar. Socialsekreteraren måste inte bara göra en bedömning, utan även tydligt motivera varför en viss vilja tillmäts större eller mindre betydelse samt hur detta kan försvaras utifrån professionella, rättssäkra och barnrättsliga principer. Med stöd av Evans (2010) kan resultaten därför tolkas som att erfarenhet stärker förmågan att utöva diskretion på ett ansvarsbundet sätt, snarare än att öka graden av frihet. Resultaten visar dessutom att erfarenhet stärker diskretionen i processen genom att lägga upp möten, läsa av när barn blir ängsliga eller när föräldrar tar över, och anpassa samtalets struktur så att barnets röst alls kan bli uttryckbar. Detta ligger nära forskning som betonar hur bedömningar formas i socialsekreterarens interaktioner och hur erfarenhetsbaserad kunskap används för att tolka och validera information i komplexa ärenden (Larsson & Hultman, 2019). I relation till studien kan detta tolkas som att erfarenhet bidrar till att socialsekreteraren kan hålla det öppet mellan viljorna under en längre tid, vilket möjliggör en professionell undersökning. En socialsekreterare med mindre erfarenhet riskerar att snabbare söka en lösning eller förlita sig på tydliga regler, medan ökad erfarenhet kan stärka förmågan att tolerera osäkerhet, pröva olika perspektiv och formulera en motivering som inte reduceras till att ta någons sida. Ett särskilt viktigt bidrag i studien är att erfarenhet också kopplas till legitimering i dokumentation. Att kunna skriva fram röster tydligt, hålla isär perspektiv och formulera bedömningar som är respektfulla och granskningsbara (Östberg, 2010). På så sätt synliggör resultaten att erfarenhet inte nödvändigtvis betyder att beslut tas mer ensamt, utan att socialsekreteraren blir bättre på att navigera och skapa genomslag i en kollektivt och hierarkiskt legitimerad beslutsordning (Evans, 2010; Höjer, Forkby & Hultman, 2017). Detta kan också förstås som att erfarenhet stärker förmågan att översätta barnrättsliga ambitioner till organisatoriskt bärbara beslut och motiveringar, vilket blir centralt när viljor inte överensstämmer och när beslut måste kunna försvaras både internt och externt (Ponnert & Sonander, 2019). En tolkning är därför erfarenhetens betydelse, som att den inte främst handlar om att socialsekreteraren vet vilket beslut som är rätt, utan snarare om att socialsekreteraren utvecklar en förmåga att hantera den professionella osäkerheten. Sammantaget pekar resultaten mot en slutsats där avvägningar mellan barnrättsliga ideal och socialsekreterarens organisatoriska villkor hanteras i praktiken genom diskretion som processarbete och legitimering. Studien visar mer specifikt att när barn och föräldrar har olika viljor fungerar diskretion som ett verktyg för att hantera detta på ett professionellt sätt. Diskretion används för att skapa utrymme för barnets perspektiv, bedöma motstridiga

uppgifter, identifiera genomförbara kompromisser och för att förklara varför barnets röst tillmätts en viss betydelse i beslutet. Det innebär att frågor om barns delaktighet inte enbart kan behandlas som kompetensfrågor på individnivå, utan också som frågor om hur organisationen skapar strukturella förutsättningar för att barns röst ska bli spårbar, mottagen och få betydelse över tid. Studiens huvudsakliga kunskapsbidrag är att den inte endast visar att diskretion och delaktighet är centrala i social barnavård, utan även belyser hur dessa två processer samverkar i situationer där barnets och föräldrarnas viljor inte överensstämmer. Mot denna bakgrund blir det rimligt att i en avslutande diskussion blicka bortom den egna studien och reflektera sakligt kring möjliga utvecklingsbehov i verksamheten. Om delaktighetens svagaste länkar ofta ligger i "audience" och "influence", väcks frågan om verksamheten behöver stärka rutiner och kvalitetsstöd för dokumentation och återkoppling, exempelvis gemensamma principer för hur barns röst och icke-verbala uttryck skrivs fram, hur återkoppling ges när barnet inte får sin vilja igenom, och hur barns röst säkras vid överlämningar mellan socialsekreterare. Detta är särskilt viktigt i ärenden där viljor inte överensstämmer, eftersom barnets röst annars riskerar att försvagas vid varje steg. En sådan inriktning skulle kunna minska den variation som tidigare forskning pekar på, där barns delaktighet i praktiken blir beroende av professionellas individuella prioriteringar och lokala arbetssätt (Östberg, 2010; Höjer, Forkby & Hultman, 2017). Samtidigt pekar utveckling även på att barnrättsliga krav behöver få genomslag i just dessa praktiska rutiner, eftersom det annars uppstår en skillnad mellan rättighetsambition och faktisk genomförbarhet i vardagsarbetet (Ponnert & Sonander, 2019; Ponnert, 2019).

Resultaten väcker också frågan om hur organisationen kan stödja mindre erfarna socialsekreterare i att göra diskretion hållbar och granskningsbar, inte minst genom strukturer för kollegial prövning och handledning som stärker argumentation och dokumentation, vilket ligger nära Evans (2010) betoning av diskretion som ansvar och legitimitet i organisatoriska relationer. Ett sådant stöd är särskilt angeläget vid skilda viljor, eftersom socialsekreteraren måste hantera både relationella spänningar och rättsliga krav utan att barnets röst försvinner eller att föräldrarnas intentioner förenklas.

Utifrån dessa slutsatser väcks flera nya forskningsfrågor. En första gäller dokumentationens roll för barns faktiska inflytande, hur påverkas barns "influence" i senare beslutsled av olika sätt att skriva fram barnets röst, exempelvis genom tydligare separation av röster och motivering av hur barnets berättelse vägts? En andra gäller kontinuitet, hur förändras barns delaktighet när ärenden byter handläggare eller rör sig mellan enheter, och vilka organisatoriska mekanismer gör att barnets röst stärks respektive tappas?

Slutligen pekar dessa frågor mot att framtida forskning med fördel kan kombinera intervjuer med dokumentanalys och processnära studier för att följa hur barns röst faktiskt rör sig från samtal till dokumentation, från dokumentation till beslut och från beslut till genomförande.

7. Bilagor

7.1 Informationsbrev

Hej,

Mitt namn är Kajsa Paulsson Olsson och jag skriver min masteruppsats i socialt arbete vid Lunds universitet. Jag vill gärna välkomna dig att delta i en studie som undersöker hur socialsekreterare resonerar och använder sin professionella diskretion i ärenden där barns och föräldrars vilja inte överensstämmer. För mig är det särskilt intressant att förstå hur barnets röst ges utrymme och värde i beslutsfattandet, samt hur socialsekreterare beskriver sina avvägningar när barnets vilja vägs mot föräldrarnas. Studien vill inte granska prestation eller följsamhet, utan skapa en förståelse för det professionella tänkandet bakom komplexa beslutssituationer. Syftet med studien är att fånga hur dessa avvägningar uttrycks i praktiken, hur du lyssnar till och väger in barnets röst, hur du upplever utrymmet att använda diskretion, och hur du motiverar ett beslut när viljorna behöver vägas mot varandra.

Datainsamlingen består av en intervju på cirka 30 - 40 minuter som genomförs digitalt via Teams, om du samtycker spelas intervjun in för att kunna transkriberas. Jag är inte ute efter korrekta eller förväntade svar, utan efter dina egna beskrivningar och erfarenheter. Det finns inga rätt eller fel beskrivningar, det är just variationen av resonemang som är viktig för studien.

Allt material hanteras enligt Vetenskapsrådets etiska riktlinjer. Inspelningar och transkriptioner avidentifieras, lagras säkert och raderas efter avslutat uppsatsskrivande. Ingen information kommer kunna kopplas till dig, din arbetsplats eller din kommun, och citat som eventuellt används anonymiseras så att ingen enskild person kan identifieras. Deltagande är helt frivilligt, och du kan när som helst avbryta eller avstå utan att ange skäl.

Om du är intresserad av att delta eller vill veta mer är du varmt välkommen att kontakta mig via **ka7524pa-s@student.lu.se**.

Tack för att du tar dig tid att läsa detta, och för att du överväger att bidra med din kunskap och erfarenhet. Ditt deltagande kan hjälpa till att bättre förstå hur barns röster ges betydelse i socialtjänstens praktiska beslutsfattande.

Vänliga hälsningar,

Kajsa Paulsson Olsson

Masterstudent i socialt arbete

Lunds universitet

7.2 Intervjuguide

Inledning

Kort etablering av samtalet och samtycke.

Intervjufrågor

1. Hur länge har du arbetat som socialsekreterare inom barn- och ungaområdet?
2. Har du erfarenheter av andra arbetsområden inom socialt arbete?
3. Kan du berätta lite om hur en ärendeprocess går till och de olika stegen som leder fram till beslut?
4. Kan du berätta lite mer om hur möten med barn och föräldrar går till? Hur tänker man när man planerar ett sådant möte? Hur gör man för att alla ska få sin röst hörd?
5. Kan du berätta om ett tillfälle där barns och föräldrars perspektiv inte överensstämde?

Fördjupande frågor

- Vilka överväganden gjorde du i denna situation?
- Hur uppfattade du barnets röst, och hur gavs den utrymme?
- På vilket sätt vägde barnets och föräldrarnas perspektiv mot varandra?

Klargörande frågor

- Hur hanterar man detta i sitt beslutsfattande?
4. Hur upplever du ditt professionella handlingsutrymme i sådana beslut?
 5. I vilka lägen känns handlingsutrymmet som störst, och när som mest begränsad?

Fördjupande frågor

- Vad påverkar dig i de beslut du tar?
 - Har du upplevt tillfällen där du önskade fatta ett annat beslut än det du gjorde?
6. På vilket sätt tror du att din erfarenhet påverkar hur tryggt du kan stå i beslut där perspektiv går isär?

Fördjupande frågor

- Gjorde du annorlunda i början av din karriär?
 - Hur tror du någon med mer/mindre erfarenhet hade hanterat samma situation?
7. Är det något du vill lägga till som vi ännu inte tagit upp?
 8. Vad tycker du är viktigast att forskningen har med sig om barns röst i beslutsfattande?

8. Referenslista

Ahrne, G. och Svensson, P. (red.) (2015) *Handbok i kvalitativa metoder*. 3 uppl. Stockholm: Liber.

Avby, G., Nilsen, P. och Ellström, P.-E. (2015) 'Knowledge use and learning in everyday social work practice: a study in child investigation work', *Child & Family Social Work*. Vol. 22, nr Supplement S4, s. 51-61.

Barnombudsmannen (2025) *Barnkonventionen*. Tillgänglig på:

<https://www.barnombudsmannen.se/barnkonventionen/>

Barnombudsmannen *Artikel 12, Barnets rätt att bli hörd*. Tillgänglig på:

<https://barnsdelaktighet.barnombudsmannen.se/artikel-12-barnets-ratt-att-bli-hord>

Bergnehr, D. (2019) 'Barnperspektiv, barns perspektiv och barns aktörskap – en begreppsdiskussion', *Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk*, 5, s. 49–61. doi:10.23865/ntpk.v5.1373.

Boreus, K. (2015) 'Diskursanalys', i Ahrne, G. och Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. 3 uppl. Stockholm: Liber, s. 200–214.

Bryman, A. (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3 uppl. Stockholm: Liber.

Elden, S. (2020) *Forskningsetik: vägval i samhällsvetenskapliga studier*. Lund: Studentlitteratur.

Eriksson-Zetterquist, U. och Ahrne, G. (2015) 'Intervjuer', i Ahrne, G. och Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. 3 uppl. Stockholm: Liber, s. 56–78.

Evans, T. (2010) *Professional discretion in welfare services: beyond street-level bureaucracy*. Abingdon: Routledge.

Gustafsson, K. och Linderfalk, U. (2025) 'Gör som folkrättsjuristerna gör, eller gör bara som vanligt? Vilken metod bör beslutsfattare använda när de är oklara över hur de ska tillämpa

lagen om FN:s konvention om barnets rättigheter?’, *Juridisk Tidskrift (JT)*, 2024–25(3), s. 569–594.

Hansen, G., Gerds, S. och Andresen, T. (2023) ‘Barns rett til medvirkning...’, *Norges Barnevern*, 100(4), s. 260–275.

Höjer, I., Forkby, T. och Hultman, E. (2017) *Mot bättre beslut: Lekmän och experter som beslutsfattare inom den sociala barnvården – en nordisk jämförelse*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.

Larsson, M. och Hultman, E. (2019) ‘Barns rätt till delaktighet vid beslutsprocesser inom den sociala barnvården...’, *Barn*, 37(3–4), s. 85–101.

Lipsky, M. (2010) *Street-Level Bureaucracy: Dilemmas of the Individual in Public Service*. 30th Anniversary Edition. New York: Russell Sage Foundation.

Lundy, L. (2007) “Voice” is not enough: conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child’, *British Educational Research Journal*, 33(6), s. 927–942.

Mattson, T. (2019) ‘Barn och myndighetskontakt i en tid av inkorporering: bakgrund, utveckling och nya utmaningar med rätten i fokus’, i Ponnert, L. och Sonander, A. (red.) *Perspektiv på barnkonventionen: forskning, teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur, s. 61–82.

Mesinovic Klecina, L., Olin, E. och Alstam, K. (2024) ‘Sweden’s front-line: an ethnographic approach to understanding child protection decisions’, *Qualitative Social Work*, 23(5), s. 797–812. doi:10.1177/14733250231207287.

Östberg, F. (2010) *Bedömningar och beslut: Från anmälan till insats i den sociala barnvården*. Rapport i socialt arbete nr 134, Stockholms universitet.

Petersén, A. och Bennich, M. (2025) 'Understanding professionalism through the lens of newly qualified social workers', *European Journal of Social Work*, publicerad online 23 oktober 2025. doi:10.1080/13691457.2025.2554333.

Ponnert, L. (2019) 'Barnkonventionen som lag och idé i ett familjestödande system: Vad kan det innebära för social barnavård i Sverige?', i Ponnert, L. och Sonander, A. (red.) *Perspektiv på barnkonventionen: forskning, teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur, s. 105–130.

Ponnert, L. och Sonander, A. (red.) (2019) *Perspektiv på barnkonventionen: forskning, teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.

Ponnert, L. och Sonander, A. (2019) 'Om barnkonventionen och dess utveckling i Sverige', i Ponnert, L. och Sonander, A. (red.) *Perspektiv på barnkonventionen: forskning, teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur, s. 35–60.

Ponnert, L. och Sonander, A. (2019) 'Barn, barnkonventionen och professionella aktörer: några avslutande reflektioner', i Ponnert, L. och Sonander, A. (red.) *Perspektiv på barnkonventionen: forskning, teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur, s. 417–428.

Rennstam, J. och Wästerfors, D. (2015) 'Att analysera kvalitativt material', i Ahrne, G. och

Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. 3 uppl. Stockholm, Libre, s. 244–260.

Riksdagen (2018) *Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter*. Tillgänglig på: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20181197-om-forenta-nationernas-konvention_sfs-2018-1197/

SFS 2018:1197. *Lag om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter*.

Singer, A. (2022) *Barns rätt och barnrätten*. 3 uppl. Uppsala: Iustus Förlag.

Sjögren, J. (2018) *Med relationen som redskap? Om socialsekreterare, klientarbete och professionalitet i socialtjänsten*. Linköping: Linköpings universitet (Linköping Studies in Arts and Sciences No. 753).

Swärd, S. (2020) *Barnkonventionen i praktisk tillämpning: handbok för socialtjänsten*. 2 uppl. Stockholm: Norstedts Juridik.

Vetenskapsrådet (2017) *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Wallander, L. (2022) 'Uncovering social workers' knowledge use: A study of the tacit-explicit dimension of social workers' professional judgements', *Social Work and Social Sciences Review*, 22(3), s. 23–45. doi:10.1921/SWSSR.V22I3.1638.

Wallander, L. och Molander, A. (2014) 'Disentangling professional discretion: A conceptual and methodological approach', *Professions and Professionalism*, 4(3), s. 1–19. doi:10.7577/pp.808.